سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صلى الله عليهِ وسلم يَقُوْلُ نَضَّرَ اللهُ امْرَأً سَمِعَ مِنَّا شَيْئًا فَبَلَّغَهُ كَمَا سَمِعَهُ. مرقات ج (ص ٤٤٣)

ابن مسعود ﷺ فرمايي چي ما دنبي كريم ﷺ څخه اوريدلي دي چي ده مبارك فرمايل چي الله ﷻ دي هغه شخص منور و گرځوي كوم چي زما څخه خبره واوري او پر هغه طريقه يې (نورو ته) ورسوي.

حضرت نبي كريم ﷺ فرمايلي دي :

كوم سړى چي زما وامت ته دفائدې رسولو په خاطر د امر دين

څلو ېښت احاديثه

په ياد كړي نو الله تعالى ﷻ به هغه د قيامت په ورځ فقيه را پورته كوي او دقيامت په ورځ زه دده شفاعت كونكى او (د ده پر طاعاتو باندي) شاهد گرځم .

Ketabton.com

تـاليف

مولوي احمد گل كندهاري

فاضل تخصص علامه بنوري ټاون كراچي

نـــاشر

اشرفيه مدرسه لومړى ناحيه كندهار

موبائل نمبر ۰۷۰۰۳۰۸۶۵۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکتاب پېژندنه

د کتاب نوم : څلوېښت احـــاديثه

د کتاب مؤلف : مفتي احمدگل کندهاري

فاضل تخصص علامه بنوري تاون

تصحيح کونکی : مولوي محمدرسول صاحب

کمپوز : محمدرسول سعيد

٠٣٠٠٣٨٩٠٢٩٨ (٠٠٩٢)

تعداد : ١٠٠٠ عدد

چاپ : لومړی ځل چاپ

ناشر : جامعه اسلاميه اشرفيه

لومړی ناحيه کندهار

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نوموړي کتاب فهرست

صفحه	مضمون	نمبر
۱	د اعمالو دار ومدار پر نیتو باندي دي	۱
۴	د انسان فضیلت پر نورو باندي په تقوی او عمل صالح سره دی	۲
۷	د سنت مقدسه اتباع لازمه ده	۳
۱۰	د بدعت څخه ځان ساتل	۴
۱۴	توبه گناه محوه کوي	۵
۱۶	د بدو څخه راگرځول	۶
۱۹	د الله ﷻ رضا مندي د مور وپلار په رضامندي کي ده	۷
۲۲	د اولاد حق پر مور وپلار باندي	۸
۲۴	د ښو خلگو ناسته	۹
۲۷	د یوه مؤمن پر بل مؤمن حقوق	۱۰
۳۱	د یو مسلمان د بل مسلمان څخه تر درو ورځو زیات اړیکي شکول جواز نه لري :	۱۱
۳۴	رحم پر مؤمنانو باندي	۱۲
۳۶	پر ښځو باندي ترحم کول	۱۳
۳۹	د نکاح فضیلت	۱۴
۴۱	ږیره پرېښودل	۱۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

صفحه	مضمون	شمیر
۴۳	د حلال رزق کوښښ کول	۱۶
۴۵	سلام اچول	۱۷
۴۸	غیبت سخته گناه ده	۱۸
۵۲	د ظلم څخه ځان ساتل	۱۹
۵۳	ځان ساتل د حسد ، بغض،بدگماني وغیره څخه	۲۰
۵۶	د بخل بد والی	۲۱
۵۸	د دنیا محبت	۲۲
۶۰	د مسلمان خطا ایستل	۲۳
۶۲	د جمعې دلمانځه پرېښودونکی منافق دی	۲۴
۶۳	د عکسو دفع کول	۲۵
۶۵	مرگ د هغه چا چې د جهاد تمنی یې هم نه وي کړې	۲۶
۶۷	د درود شریف فضیلت	۲۷
۶۹	فضیلت د طلب علم	۲۸
۷۱	د جماعت دلمانځه فضیلت	۲۹
۷۳	د خیرات او صدقې فضیلت	۳۰
۷۵	د مسجد تعظیم	۳۱
۷۷	د قرآنکریم فضیلت	۳۲
۸۰	د تقوا داره عالم فضیلت .	۳۳
۸۳	د خلگو په خاطر د الله ﷻ نافرماني جائز نه ده	۳۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمیر	مضمون	صفحه
۳۵	ژوند يو لوى نعمت دى بې طاعاتو ضائع نسي	۸۵
۳۶	د نيوي عذابونه د مؤمن لپاره رحمت دي	۸۷
۳۷	د اعمال صالحوو طرفته سبقت وکړئ ځکه دفتنو څخه د خلاصيدو يو لوى سبب دى	۸۹
۳۸	قيامت ته نږدې به پر دين عمل کولو والا داسي په تکليف وي لکه د اور سکروټي چي يې په لاس کي وي	۹۱
۳۹	د نبي کريم ﷺ مهم وصيتونه	۹۳
۴۰	د ذکر او ذاکر فضائل	۹۶
۴۱	د ذکر متعلق د حضرت امام رباني شيخ احمد فاروقي رحمه الله مبارك وينا :	۹۹
۴۲	د حضرت مولانا جلال الدين رومي رح رايه :	۱۰۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱﴾ د اعمالو دار ومدار پر نیتو باندي دي :

﴿ إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَاتِ ﴾ [1]

ترجمه : د ټولو کارو اعتبار په نیتو سره دی، یعني د عمل ثمره او اعتبار په نیت سره دی .

لغات : أَعْمَالٌ جمع دعمل ده، او عمل کار ته ویل کیږي .

نِيَاتٌ : جمع دنِيَةٌ، د زړه قصد او ارادې ته ویل کیږي .

فضیلت : امام شافعي رح دا حدیث دعلم دریمه حصه بولي وجه داچي اعمال پر درې قسمه دی : د زړه عمل، د ژبې عمل او د اعضاوو عمل .[2]

علامه ابن دقیق العید فرماي چي داحدیث علماؤو په ثلث الاسلام سره ملقب کړی دی .[3]

صاحب ابوداؤد سلیمان ابن اشعث ستیجستاني رح نصف فقه بللی دی .[4] حضرت امام صاحب رح داحدیث شریف څلورمه د علم بللی دی .

---

[1] عَنْ أَمير المؤمنين أَبِي حفص عُمَر بن الخَطَّابِ ﷺ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ لاَ اِنَّمَا الاَعْمَالُ....... الخ . رواه شيخين.

[2] فتح البَاري ،مرقات ج ١ صـ ٤٢.

[3] فتح الباري ج ١ صـ ١٠.

[4] فتح الباري ج ١ صـ١١.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالرحمان بن مهدي رح فرمايي چي څوك دكتاب د تصنيف اراده وکړي هغه شخص دي په دغه حديث سره شروع کوي .

دگناه کار په نيت سره نه سميږي .

عبادتونه دوه قسمه دي : (١) مقصودي عبادتونه لکه کلمه ، لمونځ، روژه، حج او زکات ددغه مقاصدو اصل صحت پر نيت باندي موقوفه دی . (٢) هغه عبادتونه چي د بل عبادت لپاره واسطه وي لکه اودس، پوښيده دعورت او داسي نور، ددغه اعمالو ثواب په نيت سره زياتيږي اصل صحت يې په نيت پوري نه دی تړلی .

په يوه عمل کښي ډير نيتونه کيدلای سي پرنيت باندي يې ثواب دی لکه نکاح : نيت داتباع سنت، نيت د اولاد صالح، نيت دځان دپاکدامنۍ وغيره پر نيت باندي ثواب سته .

د حديث د راوي مختصر حالات (خليفه راشد) :

د حديث راوي حضرت عمر بن خطاب ﷺ دی، کنيت يې ابوحفص دی نسبا قريشي دی، تر ۴ نارينوو او ١١ ښځو وروسته دنبي کريم ﷺ د دعاء په برکت په اسلام مشرف سوی دی، حضرت ابوبکر صديق ﷺ په خپل ژوند کښي دی مبارك خليفه گرځولی دی . د حضرت مغيره غلام ابولؤلؤ د چهارشنبې په ورځ ۲۶ ذوالحجه ۲۳ هـ په مدينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

منوره کي دسهار دلمانځه تر مخه دی مبارك په خنجر ووهی او په اول محرم باندي ده مبارك ددنیا څخه سترګي پټي کړې، دده مبارك عمر ۶۳کاله وو، د خلافت موده يې لس کاله شپږ میاشتي وه ، حضرت صهیب ﷺ د جنازې لمونځ ورکړی او دنبي کریم ﷺ په حجره مبارکه کي دفن دی .

روایات احادیث دده مبارك څخه ۵۳۹ دی .

❁❁❁❁❁

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲﴾ د انسان فضیلت پر نورو باندي په تقوی او عمل صالح سره دی :

﴿ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ ﷺ قَالَ لَهُ اِنَّكَ لَسْتَ بِخَيْرٍ مِّنْ اَحْمَرَ وَلاَ اَسْوَدَ اِلاَّ اَنْ تَفْضُلَهُ بِتَقْوٰى[1] . ﴾

ترجمه : نبي کریم ﷺ و ابوذرغفاري ؓ ته وفرمایل چي ته نه یې بهتره پر سره رنګ والا (انسان) باندي او نه پر تور رنګ والا (انسان) باندي ،مګر دا چي ته بهتري پیدا کړې (پر بل انسان باندي) په تقوا سره .

لغات : اَحْمَرْ: سور رنګ ته وایې جمع یې اَحَامِرْده، او مؤنث یې حُمْرَاء ده .

اَسْوَدَ: دباب (س) څخه تورسوی مؤنث یې سُوْدَاء ده.

تَفْضُلَه : د باب (س) څخه باقي پاتیدل، د باب (ن) څخه بهتره کیدل.

بِتَقْوٰی: د الله ﷻ له خوفه دهغه دفرمان موافق عمل کوي .

تشریح : په حدیث مقدسه کي یو قانون ذکر دی چي د انسان فضیلت پر ظاهري شکل وصورت باندي نه دی بلکه د

---

[1] مشکوة ج ۲ صـ ۴۴۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فضیلت مدار پر دیني اخلاقو ،عمل صالح او تقوا سره دی ، په یو حدیث [1] کي ذکر دي چي عمل صالح او تقوی نه لري په نسب سره مخته نسي تللای چي فلان سید دی، فلان قریشي دي، البته وروسته تر عمل صالح او تقوی بیا په نسب سره ډیر مخته ځي ځکه چي بنیاد یې طلایې دی .

د تقوی درې مرتبې دي :

(۱) کمه مرتبه دتقوا داده چي د کفر او شرك څخه ځان وساتي .

(۲) میانه مرتبه د تقوی داده چي دګناه څخه دمنهیاتو څخه د شریعت مقدسه ځان ساتي .

(۳) اعلی او افضله مرتبه د تقوی داده چي د ذات الهي جل وعلا سره همیشه حضور لري . او دغیر الله څخه فارغه وي یعني فکر یې په غیر الله سره نه وي بند . [2]

حالات مختصره ابو ذر ﷺ :

نوم یې جندب، ابوذر یې کنیت او مسیح الاسلام یې لقب وو، په اول کي داسلام په مکه مکرمه کي یې اسلام راوړی دی، واقعه داسلام یې مشهوره ده په آخر د عمر کي یې رویښتان ټوله سپین سول، د غزوه خندق وروسته یې ټوله عمر د نبي کریم ﷺ په خدمت

---

[1] مشکوة ج ۱ صـ ۲۲.

[2] مرقات ج ۹ صـ ۳۹۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښې تیر کړی دی، تر مخه په قبیله غفار کښې وو ، حضرت ابوذر ﷺ فقیر،زاهد او تاریك دنیا وو او ډیري دردناکي واقعې یې دي ، دحضرت عثمان ﷺ په امر ده خپله مقام زبده اختیار کي هلته یواځي وو یوه کور والا ورسره وه، تر وفات وروسته یوه یمني قافله را روانه وه او په هغه قافله کي حضرت عبدالله بن مسعود ﷺ وو هغه راغلی د غسل،جنازې او دفن کارونه یې ور دسره کړه ، د احادیثو روایتونه دده مبارك څخه ۲۸۱دي .

❀❀❀

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳﴾ د سنت مقدسه اتباع لازمه ده .

﴿ مَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِيْ فَلَيْسَ مِنِّيْ ﴾ [1]

ترجمه : کوم چا چي زما د طريقې څخه اعراض (سرغړونه) وکړه هغه زما څخه نه دی .

لغات : رَغِبَ د باب (س) څخه رُغْبَةٌ عَنْهُ، اعراض کول، رُغْبَةٌ فِيْهِ ، خوښول .

سُنَّتِيْ : خصلت، عادت، طبيعت ، جمع يې سُنَنْ راځي .

تشريح : شريعت مقدسه د ذات الهي ﷻ او دنبي کريم ﷺ د حکم وروسته هيڅ قسم اختيار مؤمن ته نه دی ورکړی بلکه د الله جل جلاله او د نبي کريم ﷺ د حکم نه منلو په صورت کي نافرمانه او اعراض کونکی دی چي دا روګرداني سبب د ګمراهي ګرځي ، البته اعراض بيا فرق لري د فرضو څخه اعراض، دواجب څخه اعراض، دسنت مؤکده څخه اعراض، بيا دا اعراض دوه قسمه دی يو دادی چي انکار لري بل انکار نه لري عمل نه پر کوي تفصيل يې دادی : د فرض منکر کافر دی، دواجب او سنت مؤکده منکر فاسق دی او بيره د کفر پر سته، که د فرض

---

[1] مشکوة ج ۱ ص ۲۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انکار نه وي عملي يې ترک کړی وي دې ته فاسق وايي او بيره د کفر پر سته لکه لمونځ نه کونکی ، دواجب تارک فاسق دی د سنت مؤکده تارك د نبي عليه السلام د شفاعت څخه دمحرومۍ مستحق ګرځي او حرام قطعي ته نږدې عمل دی .[1]

حاصل دا چي اعراض د نبي کريم ﷺ د سنتو څخه سبب دګمراهۍ دی يا ډيره ګمراهي يالږ، الله ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته اتباع دسنت نصيب کړي . آمين .

حالات راوي حضرت انس ﷺ :

انس يې نوم او ابو همزه يې کنيت دی،دپلار نوم يې ابوطلحه دی، لس کاله يې دنبي کريم ﷺ خدمت کړی دی تر لس کاله تر مخه پيدا سوی دی، نبي کريم ﷺ چي مديني منورې ته تشريف راوړی دده عمر لس کاله وو ابوطلحه ﷺ نبي کريم ﷺ ته دخدمت لپاره پيش کړي او نبي کريم ﷺ قبول کړی ، حضرت ابوبکر صديق ﷺ دی د بحرين عامل مقرر کړی . ۱۲۸۶ احاديث دده مبارك څخه نقل سوي دي . نبي کريم ﷺ ده لره د ډير مال،ډير اولاد، او د ډير عمر د دعاء سره دمغفرت دعاء کړې ده ، د اولاد ډير والی يې دومره وو چي ۹۸ اولاده دده مبارك په خپل لاس دفن کړي دي او زراعت اومالداري يې

---

[1] حسامي صـ ۵۹ . حاشية الطحطاوي صـ ۵۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کال کي دوه فصله حاصلات کول اوهمدارنگه يې د اولاد کيفيت وو ، عمر يې هم اوږد وو ، ده مبارك به فرمايل چي دعمر څخه ستړی سوم اوس د مغفرت په اميد يم چي دنبي کريم ﷺ ددعاء اخري جز دی ، حضرت عمر ﷺ دی مبارك بصرې ته د احاديثو او فقهي د معلم په صفت وليږي، په ۱۰۲هجري کال کښي دی مبارك هلته وفات سو او همدی آخري صحابي وو .[1]

❁❁❁❁❁

---

[1] روضة الطالبين صـ ۴۸۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۴﴾ د بدعت څخه ځان ساتل :

﴿ قَالَ رَسُوْلَ اللهِ ﷺ مَنْ وَقَّرَ صَاحِبَ بِدْعَةٍ فَقَدْ اَعَانَ عَلٰى هَدْمِ الإِسْلاَمِ﴾

ترجمه : كوم شخص چي د بدعتي تعظيم وكړی نو په تحقيق سره هغه د اسلام په نړولو كي كومك وكړی .

لغات : وَقَّرَ : د باب تفعيل څخه تعظيم كول .

بِدْعَة : نوی شی، جمع بِدَعٌ ده باب فتح څخه معنی ايجادول بيله نمونې يو شی جوړول .

هَدَمَ : د باب (ض) څخه ماتول نړول .

تعريف بدعت : بدعت په اصطلاح شرح كي هغه كار ته وايې چي په خير قرون په زمانه كي نه وي او سلف (صحابه، تابعين تبع تابعين) د هغه وطرف ته د عمل كولو لپاره محتاج وي هغو دغه كار نه وي كړی اوس يې يو شخص د ثواب په نيت وكړي دغه عمل ته بدعت وايې لكه نفل لمونځ په جماعت باندي صحابه كرامو نه دی كړی سره د دې چي دوئ و دې ته محتاج وه چي عبادت په ښه طريقه باندي وسي چي ثواب يې ډير سي ، يا نور نوي كارونه چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه تعریف پر صادق وي نو دغه ته بدعت وايي [1]. په بدعت شرعي کي حسن نسته بلکه هر فرد يې قبيح دی هم دغه قول د حضرت امام رباني رح دی په دغه مذکوره تعریف سره دانوی طرز د سکونت اسباب لکه الماری، کوربچې، فرش وغيره داخو هم د نبي عليه السلام په زمانه کي نه وه اوس سته نو دې ته بدعت نه وايې ولي د ثواب نيت نسته،همدارنگه وسائل لکه لمانځه ته په موټر کي تلل وغيره ، همدارنگه قيام مدارس، فنون صرف نحو وغيره ټوله دبدعت څخه وتلي دي دغه اعمالو ته بدعت نه ويل کيږي که څه هم د نبي عليه السلام په زمانه کي نه وه اوس سته او هم د ثواب په نيت دي مگر دبدعت تعريف نه پر صادقيږي په تعريف کي دبدعت داقيد ؤ چي دصحابه کرامو ﷺ به ودغه عمل ته ضرورت وو ، او دغه فنونو وغيره ته ددوئ مبارکانو ضرورت نه وو ځکه دي ته بدعت نه وايي که څه هم دثواب په نيت وي .

نو دهر عمل چي دبدعت تعريف صادق سي دغه عمل ته بدعت ويل کيږي او دغه سړی ته بدعتي ويل کيږي مثال لکه په بعضو ځايو کي تر اذان دمخه او وروسته په زوره اواز صلاتونه ويل، او همدارنگه په هر ملك كي مختلف بدعتونه

---

[1] توضيحات شرح مشکوة ج ۱ ص ۳۶۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي په شريعت مقدسه كي هيڅ اصل نلري ، حق تعالى ﷻ دى تولو مسلمانان ددغه ضلالت او گمراهي څخه وساتي .

تشريح : د بدعت كونكي د تعظيم مختلف قسمونه دي مثلا چي دى راسي دده لپاره ولاړ سي يا په مجلس كي يو بنه ځاى وركول يا خدمت يې كول وغيره .[1]

هدم الاسلام : د بدعتي تعظيم د بدعت تعظيم دى او دبدعت په تعظيم كښي دسنت تحقير دى او دسنت تحقير داسلام و عمارت ته نقصان دى .[2]

خرابي دبدعت : حضرت امام مالك رح فرمايي چي چا بدعت وكړى نو دى داسي پوهيدلى دى چي نبي كريم ﷺ په رسالت كي (نعوذبالله) غلطي كړې ده (دغه زما عمل ثواب لري ده مبارك نه دى كړى نه يې امر كړى دى) .

بله خرابي د بدعت داده چي بدعتي سړى ددغه عمل څخه توبه نه كاږي ولي دى يې ثواب بولي هغه په شريعت كي هيڅ اصل نه لري ، په يوه روايت كي ذكر دي چي ابلس وويل چي زه خلگ په گناه هلاك كړم ، دوئ زه په توبه

---

[1] توضيحات شرح مشكوة ج ۱ صـ ۳۶۰.

[2] مرقات شرح مشكوة ج ۱ صـ ۳۹۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هلاك کړم وروسته بیا ما په دغسي عمل اخته کړه چي توبه نه کاږي .[1]

بل دا چي : د بدعت په ذریعه سره سنت پاتیږي ځکه چي ته کوم کار کوې هم په دغه کار کښي سنت طریقه هم سته هغه ستا څخه پاته سول . الله ﷻ دي مسلمانان د بدعاتو څخه وساتي ، د هر نیك عمل په کولو کي به پوښتنه کوئ چي په شریعت کي اصل لري که یا ؟

❁❁❁❁

---

[1] الترغیب والترهیب .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۵﴾ توبه ګناه محوه کوي

﴿عَنْ عَبْدِاللهِ بِنْ مَسْعُوْد قَالَ : قَالَ رَسُوْلَ اللهِ ﷺ اَلتَّائِبُ عَنِ الذَّنْبِ كَمَنْ لَاذَنْبَ لَهُ﴾ [1]

ترجمه دحضرت عبدالله رضی الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ وفرمایل: توبه کونکی د ګناه څخه داسي دی لکه ګناه چي يې نه وي کړې.

لغات : اَلتَّائِبُ : توبه کونکی، تاب دباب نَصَرَ څخه: متوجه کېدل .

اَلذَّنْب :ګناه، جمع د ذُنُوْب ، جمع الجمع يې ذُنُوْبَات.

تشریح : ملا علی قاري رح فرمايي چي بنده دتوبه په ذريعه باندي ذات الهي ﷻ ته رجوع کوي نو د دوو حالاتو څخه به خالي نه وي اول دا چي ګناه بالکل محوه کړي ، دوهم دا چي ثواب ورکول کېږي ليکن که ګناه يې محوه نسي په دواړو صورتو کي ثواب لري . مولانا محمد منظور نعماني رح فرمايي د توبې په ذريعه بنده دالله ﷻ محبوب ګرځي او د ګناهو داغ يې هم ليري کېږي لکه حديث(كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ اُمُّهُ).

په حديث شريف کي ذکر دی تو له بني آدم خطاوي لري ليکن

---

[1] مشکوة ج ١ صـ ٢٠۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهترین خطاکونکی هغه دی چي توبه کونکی وي .[1]

د توبي لپاره شرائط : علامه آلوسي په تفسیر روح المعاني کي او شیخ محي الدین ابو ذکریا نووي په شرح مسلم کي د توبي ۳ شرائط ذکر کړي دي :

(۱) د گناه څخه پوره جلا سي .

(۲) پر گناه ندامت قلبي وي ،د زړه د اخلاصه پر دغه گناه پښېمانه وي .

(۳) پوخ عزم يې وي چي بیا داسي گناه نه کوم .

حالات راوي حضرت عبدالله بن مسعود ﷺ:

نوم يې عبدالله کنیت يې عبدالرحمان دی، مسعود يې د پلار نوم وو، ام عبد يې د مور نوم وو . په اول کي يې چوپاني کول تر يو واقعي وروسته مسلمان سو بیا يې ټوله زندگي د نبي کریم ﷺ په خدمت کي وقف کړه ، يو ځل يې حبشې ته او بیا يې مدینې منورې ته هجرت کړی دی . دی مبارك رئیس مفسرین دی د فقه حنفي دار ومدار دده مبارك پر روایاتو دی . تعداد د حدیثو يې ۸۴۸ دی .

عمر مبارك يې تر شپیتو کالو زیات دی په ۲۳هـ کال کي وفات سوی دی، حضرت عثمان ﷺ د جنازې لمونځ ورکړی، دحضرت عثمان بن مظعون ﷺ په بغل کي په جنت البقیع کي دفن سوی دی .

---

[1] مشکوۃ ج ۱ صـ ۲۰۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۶﴾ د بدو څخه راګرځول :

﴿ مَنْ رَاٰی مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ فَاِن لَّمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَاِن لَّمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذٰلِكَ اَضْعَفُ الاِيْمَانِ﴾[1]

ترجمه : کوم څوك چې ستاسو څخه يو بد کار ويني نو هغه دې په لاس سره دا بد کار منع کړي، که ده دومره طاقت نه درلودی نو بيا دې يې په ژبه سره منع کړي ، او که يې دومره طاقت هم نه درلودی نو بيا دې يې په زړه کې بد وبولي او دغه (آخري درجه) د ايمان هغه کمزورې درجه ده.

لغات : فَلْيُغَيِّرْه : بدلول .

اَضْعَفُ: ډير کمزور، ضِعَافٌ او ضُعَفَاءُ يې جمع ده.

مُنْكَرٌ : شرعي بد . بيده : په لاس سره .

فبقلبه : په زړه سره .

فبلسانه: په ژبه سره .

تشريح : په دغه حديث شريف کې د ايمان درې درجې ذکر سوي دي :

اول : دا چې غلط کار ويني نو په لاس دې منع کوي مگر

---

[1] عن ابي سعيد الخدري ﷺ عن رسول الله ﷺ قال مَنْ رَاٰی مِنْكُمْ مُنْكَرًا ..... الخ مشکوة ج ۲ ص ۴۳۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا منع كول شرائط لري هغه دا چي دی به قدرت لري مثلاً د كور مشر، استاذ، آمر وغيره وي .

دوهم : داچي يو غلط كار ويني په خوله به يې منع كوي ليكن ددغه منع كولو لپاره ۵ شرطونه په فتاوی عالمگيري كي راوړي دي .[1]

دريم : چي يو بد كار ويني خپله به مخ ګرځيني اړوي او په زړه كي به بد ګڼيني وړي كه يې په زړه كي هم بد نه ګڼيني وړل نو دده په ايمان كي شك ستة .

حكم دمنع : كه حرام كار وو منع يې واجب ده كه په شريعت كي يو شی واجب وي امر يې هم واجب دی كه سنت وي امر يې هم سنت دی كه فرض وي نو امر يې هم فرض دی، مگر دا قانون هغه وخت دی چي دمخاطب څخه ستا دا يقين وي چي دی خبره قبلوي كه دا يقين نوو نو بيا يې ويل واجب نه دی بل داچي دا منع هغه وخت واجب ده چي دفتني او فساد بيره نه وي كه د فتنې او فساد احتمال وو نو بيا به نه ورته وايي .

علامه قطب الدين په شرح دمشكوة كي وايې : چي امر په

---

[1] فتاوی عالمگيري باب كراهية صـ ۳۵۳ ج ۵ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیکو سره کول او د بدو ښخه راګرځول یواځي دحاکم کار نه دی بلکه دهر نارینه،ښځینه، او غلام کار دی .[1]

په سورة انفال ۲۵ آیة کي هم وضاحت دی چي دهغه دفتني ښخه ځان وساتئ چي ظالمانو لره خاص ده ، یعني که تاسو د بدو ښخه منع ونه کړئ دغه فتنه او مصیبت پر تاسو هم واقع کیږي (که څه هم تاسي صلحاء او نیکان یاست) .

حاصل داچي د بدو په منع کولو کښي به سستي نه کوئ که نه دا نه منع کولو والا هم په عذاب مبتلا کیږي .[2]

په احادیثو مبارکوو کښي بله خرابي د نه منع کولو دا ذکر سوې ده چي کوم عذاب پر ګنهکار راځي هغه عذاب پر نه منع کولو والا باندي هم راځي ، او بیا د دغه نه منع کولو والا دعاء د عذاب د دفع لپاره هم نه قبلیږي .[3]

اول به اصلاح د خپل کور ښخه شروع کوئ او خپل کور والا به د بدو ښخه راګرځوئ . الله ﷻ دي مسلمانانو ته د ځان، کور او ټولو اصلاح په ښه طریقه ورنصیب کړي .

---

[1] مظاهري ج ۱ صـ ۶۴۷.

[2] سورة الانفال آیة ۲۵.

[3] مرقات ج ۹ صـ ۳۳۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۷﴾ د الله ﷻ رضا مندي د مور وپلار په رضامندي کي ده :

﴿ رِضَى الرَّبِّ فِيْ رِضَى الْوَالِدِ وَ سَخَطُ الرَّبِّ فِيْ سَخَطِ الْوَالِدَ ﴾ [1]

ترجمه : د الله ﷻ رضامندي د پلار په رضا مندي کښې ده او د الله ﷻ ناراضي دپلار په ناراضي کي ده .

لغات : رَضِيَ : خوشحاله کيدل.

سخط : ناراضه کېدل .

سوال : په دغه حديث کښې دپلار ذکر سته دمور ذکر ولي نسته ؟

جواب : په بعضو رواياتو کي ذکر دي چي دمور حق زيات دی د ۳ وجوهاتو پر بناء، لهذا چي دپلار دومره حق وي نو دمور په طريقه اولی پکښې دخل دی ځکه چي هغه زياته حقداره ده .

په فتاوی هنديه کښې راغلي دي چي په احترام اوتعظيم کښې پلار د مخه دی او په خدمت او نعمتو ورکولو کي مور د مخه ده . [1]

---

[1] عن عبدالله بن عمر قال : قال رسول الله ﷺ رضَى الرَّبِّ .... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۱۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په يو حديث شريف كښې ذكر دي چي نبي كريم ﷺ فرمايې : كه يو نيك اولاد مور وپلار ته يا يوائې يوه ته په نظر د رحمت وګوري الله ﷻ ددغه كتلو په وجه د حج مقبول ثواب وركوي ، صحابه كرامو وفرمايل چي كه يو شخص د ورځې سل واري ورته وګوري نو هم دسلو حجو ثواب وركوي؟ نبي كريم ﷺ وفرمايل : هو ، الله اكبر و اطيب .[2]

په يوه حديث شريف كښې د يو صحابي پر سوال باندي نبي كريم ﷺ وفرمايل چي : هو پس له مرګه هم ستا پر ذمه باندي د مور پلار حق سته :

(۱) د دوئ لپاره دعاء اومغفرت غوښتل .

(۲) دوئ چي دچا سره وعده كړې وي يا يې جائز وصيت كړي وي هغه پوره كول .

(۳) هغه دوستان چي د مور وپلار په واسطه يې قرابت وي د هغو سره صله رحمي كول او د دوئ د شناختوو سره د شريعت په حدودو كي احترام او عزت وركول .[3]

---

1 فتاوى عالمګيري ج ٥ صـ ٣٦٥.

2 مرقات ج ٩ صـ ١٥٩.

3 مرقات ج ٩ صـ ١٥١.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۴) نبي كريم ﷺ فرمايي كه چا دمور وپلار يا دواړو زيارت د جمعې په ورځ كاوه دغه شخص ته به بخښنه وسي او دالله ﷻ په نزد به په نيكانو كښې حساب سي. حق تعالى ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته دمور اوپلار خدمت او احترام ور نصيب كړي. آمين يارب العلمين

د حضرت ابن عمر ﷺ مختصر حالات :

نوم يې عبدالله كنيت يې ابو محمد دی، د حضرت عمرﷺ مبارك زوی دی تر حضرت عمر ﷺ د مخه يې ايمان راوړی دی هميشه به دنبي كريم ﷺ په خدمت كي وو ، دامام احمدرح د مذهب د احكامو بناء دده مبارك پر اقوالو ده.

په ۶۵هجري كال كي په تسطاط نامي ځای كي وفات سوی دی، دجنگ په وجه خلگ دباندي نسوای راوتلای ځكه يې دی مبارك په كور كي دفن كړی.

۷۰ احاديث دده مبارك څخه را نقل سوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۸﴾ د اولاد حق پر مور اوپلار باندي :

﴿ مُرُوْا اَوْلَادَكُمْ بِالصَّلٰوةِ وَهُمْ اَبْنَاءُ سَبْعِ سِنِيْنَ وَاضْرِبُوْهُمْ عَلَيْهَا وَهُمْ اَبْنَاءُ عَشْرِ سِنِيْنَ وَ فَرِّقُوْا بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ. ﴾ [1]

ترجمه : تاسي خپل اولادو ته دلمانځه حکم کوئ کله چي دوئ د اوو کالو وي، او دوئ دلمانځه دنه کولو په سبب وهئ کله چي دوئ دلسو کالو وي ، او په دغه وخت کي د دوئ د پروتي بستري سره ورجلا کړي .

لغات : اَبْنَاء: جمع دابَنْ په معنى د زوى.

اَلْمَضَاجِعْ: جمع مَضْجَعْ دخوب ځاى. ضجع د فتح څخه پر بغل پريوتل .

تشريح : په شريعت مقدسه كي د اولاد ډير حقوق پر پلار سته د پيدائش څخه تر بلوغ پوري اولاد مختلف حقوق لري البته دوه حقوق يې ډير مهم دي اول : د عقيدي جوړول، دوهم : دعبادات ور زده كول. په خاصه توگه دلته په حديث شريف كي دلمانځه متعلق بيان دى چي كوچنى كله د اوو كالو سي دلمانځه حكم ورته كوئ يعني اول به

---

[1] عن عمرو بن شعيب عن ابيه عن جده قال : قال رسول الله ﷺ مُرُوا اَوْلَادَكُمْ .... الخ . مشكوة ج ١ صـ ٥٨.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې ورزده کوئ بيا به يې جماعت ته بياياست په هغه صورت کې چې دمسجد اداب يې زده وي . او که يې عمر لسو کالو ته ورسيدی بيا يې هم دلمانځه پابندي نه کول نو وهل (دشريعت په حدودو کې) به ورکوي چې تر بلوغ تر مخه دلمانځه عادتي وګرځي، او دغه عادت دجماعت دلمانځه مفسرين فرمايې چې په قبر او حشر کښې د اللهﷻ د عذاب څخه سبب د لوړ خلاصون ګرځي ، او که چيري خدای مه کړه يو پلار د اولاد اوماتحت کوم څوك چې وي دلمانځه اوعقيدې او نورو ديني امورو متعلق پلټنه نه کوي د آخرت په ورځ دده څخه سوال کيږي .

په حديث شريف کې راغلي دي چې (اَلَاکُلُّکُمْ رَاعٍ الخ) د هر سړي څخه د هغه چاپوښتنه کيږي چې دده تر سرپرستۍ لاندې وي او ددغه کوچني که عقيده خرابه سول يا يې ترك دعباداتو کاوه سبب دخرابۍ يې پلار کيږي ځکه چې ده کوښښ نه دی کړی او که يې کوښښ وکړی ليکن دکوښښ سره اولاد خراب سو بيا پر پلار باندې ګناه اوعذاب نسته ، او داولاد د کوچنی والي حقوق زموږ په رساله (تحسين النکاح) کې بايد وکتل سي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۹﴾ د ښو خلګو ناسته :

﴿ وَالتَّوَدُّدُ اِلَى النَّاسِ نِصْفُ الْعَقْلِ ﴾ [1]

ترجمه : د ښو خلګو سره شناخت کول نیم عقل دی .

لغات : اَلتَّوَدَّدْ: محبت کول، شناخت کول .

اَلنَّاس: خلګ .

اَلْعَقْل : هغه نور چي غیر حسي شی په محسوس سي، عُقُولْ یې جمع ده د ضرب د باب څخه ده معنی عقلمند کیدل .

تشریح : دښو خلګو سره شناخت نیم عقل دی په دې خاطر چي یو ښه مشوره درکوي ددین یا دنیا متعلق او پوره هوښیاري په دنیا کي داده چي سړی د حلال کسب کوښښ کوي چي حلال رزق پیدا کړي دا پوره عقل مندي ده او د آخرت لپاره په عبادتو کي د اخلاص کوښښ کوي د اخلاص دوه رکعته عبادت تر زور رکعاتو بې اخلاصه افضل دی .

او همدا رنګه په حدیث شریف کښې راغلي دي چي که

---

[1] عن ابن عمرؓ قال: قال رسول اللهﷺ الاقتصاد في النفقة نصف المعيشة والتودد الى الناس نصف العقل وحسن السوال نصف العلم . مشکوة ج ۲ صـ ۴۲۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چيري سم صالح همنشينه نوو نو يوازي به ژوند كوي.[1]
ځكه چي بد همنشينه په عرف، عادت اوشريعت كي لوی دتباهی سبب دی .

امام غزالي رح فرمايې چي : سړی شناخت د يو چا سره كوي نو د پنځو خبرو مراعت به كوي :

(۱) عقلمند به وي ځكه دبې عقلی اثر يې پر ملګري لويږي.
(۲) د ښو اخلاقو خاوند به وي .
(۳) فاسق به نه وي .
(۴) بدعتي به نه وي (چي په دين كي نوي خبري پيداكوي)
(۵) محب د دنيا به نه وي .[2]

حضرت امام فخر الدين رازي رح فرمايې چي هر مجلس تاثير لري د ۸ قسمه خلګو ناسته ۸ قسمه شيان پيداكوي:

1. د اغنياؤو سره ناسته حب د دنيا پيداكوي ، هغه اغنياء چي حب د دنيا لري ځكه حب د دنيا د هري خطا سر دی او په انسان كي ناشكري پيداكوي .
2. د فقراؤو سره ناسته شكر په انسان كي پيداكوي .

---

[1] مشكوة ج ۴صـ ۴۱۴
[2] احياء العلوم ج ۲ صـ ۲۴۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. د سلطان سره ناسته سختي د زړه،تکبر اومحبت د منصب پیداکوي.
4. د ښځو سره بې اندازې ناسته جهل اوشهوت پرستي پیداکوي.
5. د کوچنیانو سره ناسته په انسان کي بازي اومخسرې پیداکوي.
6. د فاسقینو سره ناسته په انسان کي دلاوري پر ګناهو پیداکوي.
7. د علماؤو سره ناسته شوق پر طاعت باندي پیداکوي
8. پر علم باندي دعمل کونکو علماؤو سره ناسته دعلم زیاتوالي پیدکوي.[1]

امام رباني رحمه الله فرمایې چي د اولیاؤو سره ناسته کبریت احمر دی ، دآخرت یاد او دالله ﷻ سره محبت پیداکوي.حضرت مولانا رومي رح فرمایې :[2]

همنشین اهل معنـــی باش تا هم عطا یابي وهم باشي فـــتا
گر تو سنگ صخره مرمر شوي چون بصاحبدل رسي گوهر شوي

---

[1] تفسیر کبیر ج ۱ صـ ۲۰۱.
[2] مثنوي ج ۱ صـ ۲۶، ۲۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۰﴾ د یوه مؤمن پر بل مؤمن حقوق :

﴿ لِلْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ سِتٌّ خِصَالٍ يَعُوْدُهُ اِذَا مَرِضَ وَيَشْهَدُ اِذَا مَاتَ وَ يُجِيْبَهُ اِذَا دَعَاهُ وَيُسَلِّمُ عَلَيْهِ اِذَا لَقِيَهُ وَيُشَمِّتَهُ اِذَا عَطَسَ وَيَنْصَحُ لَهُ اِذَا غَابَ اَوْ شَهِدَ.﴾ [1]

ترجمه : د یو مؤمن پر بل مؤمن باندي شپږ حقه دي :

﴿۱﴾ کله چي یو مسلمان ناروغ سي بل به يې پوښتنه کوي.

﴿۲﴾ کله چي مسلمان مړ سي په جنازه کي به يې ګډون کوي

﴿۳﴾. کله چي ده ته دمیلمستیا بلنه وسي میلمستیا به قبلوي

﴿۴﴾ کله چي یو دبل سره یوځای سي نو سلام به ور اچوي.

﴿۵﴾ کله چي یو مسلمان و ترچي ﴿او الحمدلله ووایي﴾ د هغه جواب به ورکوي ﴿په یرحمك الله سره﴾ .﴿۶﴾ یو مؤمن به دبل مؤمن خیر خواه وي که دا بل مؤمن حاضر وي که غائب.

لغات : خِصَال : جمع دخَصْلَة ده .

يَعُوْدُهُ : دنَصَرَ دباب څخه معنی پوښتنه دمريض کول.

يَشْهَدَ : دسَمِعَ دباب څخه معنی حاضریدل ،شاهدي ورکول . دباب مفاعله څخه : لیدل .

---

[1] عن ابي هريرة ﷺ قال: قال رسول الله ﷺ للمؤمن ..... الغ . مشكوة ج ۲ ص ۳۹۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يُجِيبُه : د باب افعال څخه معنی قبول ، جواب ورکول.
دَعَاه: د نصر دباب څخه معنی بلنه .
لَقِيَهُ: د سمع دباب څخه معنی يو ځای کيدل .
يُشَمِّتُه : دتفعيل دباب څخه معنی د ترچي والا جواب ورکول.
يَنْصَحُ: د فتح دباب څخه معنی يې خير خواهي ده .
تشريح : يو مؤمن پر بل مؤمن باندي ۶ شرعي حقوق لري :

1. د قريبانو ، دوستانو او همسايګانو د مريض پوښتنه به کوي . په حديث شريف کي ذکر دي چا چي د مريض پوښتنه وکړه سهار يا ماښام اويا زره ملائکي دده دمغفرت دعاء کوي ، که سهار پوښتنه وکړي تر ماښامه دعاء ورته کوي او که ماښام پوښتنه وکړي نو تر سهاره پوري دعاء ورته کوي .
2. د يو مؤمن ميلمستيا به قبلوي ، ميلمستيا که دواده وي که د بل شي چي انسان ته عذر نه وي دا مسنون طريقه ده چي قبلوي به يې او بيله عذره نه قبلول په حديث شريف کي سخت منع راغلې ده ، البته که ده لره عذر وو نو بيا معاف دی .

که چيري د واده يا ميلمستيا په ځای کي غير شرعي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارونه وه لکه ساز، عکسونه ، فلمونه وغیره او دی خبر وي نو بیا به هغه ځای ته نه ورځي او که چیري دی ناخبره ورغلی وروسته معلومه سول چي دلته ناروا وي دي نو دغه ورتلونکی که عام سړی وي نو حکم دادی که یې دمنع طاقت پر شرعي طریقه درلودی منع به یې کوي که یې طاقت نوو نو د ډوډی تر وخته به کښېني او که په ډوډۍ کي هم دغه نارواه عمل وي نو بیا به ډوډۍ هم نه خوري .
او که چیري دغه ورتلونکی عالم وي نو دغه عالم لره د ډوډۍ تر وخته ناسته هم نه ده رواه یا به یې منع کوي او که یې نسو منع کولای نو بیا به ځي ، نن سبا اکثره ودونه پر دغه طریقه دي ډیر احتیاط پکار دی .[1]

3. سلام به ور اچوي ، ددې هم تفصل تیر سوی دی .
4. که یو مؤمن وترچي او الحمدلله ووایې نو پر اوریدونکي باندي واجب کفایې دي چي جواب به په يَرْحَمُكَ اللهُ ورکوي تر درو ځلو پوري .
5. که چیري یو مؤمن مړ سي جنازې ته به ورځي داهم واجب کفایې دی .

---

[1] الفتاوی الهندیة ج ۵ صـ ۳۴۳. هدایة ج ۴ صـ ۴۵۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. يو مؤمن به دبل مؤمن خير غوښتونکی وي که هغه حاضر وي که غير حاضر ، کوم شی چي دځان لپاره خوښوي هغه به د بل مؤمن لپاره هم خوښوي، او کوم شی چي د ځان لپاره بد گڼي هغه به دبل مؤمن لپاره هم بد گڼي .[1]

د حضرت ابوهريرة ﷺ مختصر حالات :

نوم يې عمر، ابوهريرة يې کنيت دی . خانداني نوم يې عبدالشمس وو نبي کريم ﷺ يې نوم په عمر ور بدل کړ. د خيبر په کال مسلمان سو ، دنبي کريم ﷺ سره به هميشه ملگری وو ، وخت دملاقات يې کم مگر شوق د احاديثو يې ډير زيات وو. (۵۳۷۴) احاديث دده مبارك څخه نقل سوي دي

په سنه ۵۱ هـ کي د ۷۸ کالو په عمر يې وفات کړی دی، وليد دجنازې لمونځ ورکړی دی .

رضي الله عنهم اجمعين .

---

[1] مظاهر حق ج ۴ صـ ۳۰۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۱﴾ د يو مسلمان د بل مسلمان څخه تر درو ورځو زيات اړيكي شكول جواز نه لري :

﴿ لاَيَحِلُّ لِمُسْلِمٍ اَنْ يَّهْجُرَ اَخَاهُ فَوْقَ ثَلٰثٍ فَمَنْ هَجَرَ فَوْقَ ثَلٰثٍ فَمَاتَ دَخَلَ النَّارَ ﴾ [1]

ترجمه : هيڅ مسلمان لره دا جائز نه ده چي هغه د خپل مسلمان ورور سره تر درو ورځو زيات قطع تعلق وكړي كه چا دغسي وكړه او پر همدغه خوابدتيا مړ سو نو هغه به جهنم ته داخل سي .

لغات : يَهْجُرُ: پريښودل، قطع تعلق.

اَخ: ورور.

اَلنَّارُ: اور.

تشريح : شريعت مقدسه د انسان د طبيعت مراعت كړى دى چي په درې ورځي كي دانسان درد خلاصيږي او يا كميږي . البته د يو ديني غرض په خاطر تر درو ورځو زيات خوابديدل هم جواز لري مثلا يو سړى بې عقيدې وي يا بې دينه وي ليكن ددغه خوابدۍ په وخت كي به كناره كشي هم پر سمه طريقه وي يعني غيبت ياعيب جويي به يې نه

---

[1] عن ابي هريرة ﷺ ان رسول الله ﷺ قال : لايحل ...... الخ . مشكوة ج ٢ ص ٤٢٨.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي ، او دغه خوابدتیا به د نفس په خواهش نه وي .

خرابي د قطع تعلق : یوه سزا خو په دغه حدیث کي ذکر ده چي امام توربشتي رح فرمایي چي دخول د اور یې پر ځان واجب کړی .[1]

په یو بل حدیث شریف کي راغلي دي : چي د دوشنبې او جمعې په ورځ دجنت دروازې خلاصي وي او په بل روایت کي راغلي دي چي په دغه ورځو کي پر ذات الهي ﷻ باندي اعمال پیشیږي نو ذات الهي ﷻ د هر مؤمن مغفرت کوي مگر دغسي دوه مؤمنان چي عداوت سره لري مغفرت یې نه کیږي .[2]

او په یو بل روایت کي ذکر دي چي د روژې اعمال یې هم معلقه پاته وي تر څو چي خوابدتیا د منیځه ولاړه نسي .

په یو حدیث شریف کي ذکر دي چي د دوو خوابدو په مینځ کي چي هر یوه اول سلام واچوی هغه شخص بهتره دی او که یوه درې ځله سلام واچوی مگر بل جواب ورنه کړی نو دخوابدتیا ټوله گناه پر جواب نه ورکونکی ده .[3]

---

[1] مرقات ج ۹ صـ ۲۳۸.

[2] مرقات ج ۹ صـ ۲۳۴.

[3] مرقات ج ۱ صـ ۲۳۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنبیه : که چیري یو شخص سره دطبعیت موافقت نلري نوتعلق دي ورسره کم کړي، داسي نه چي سلام ورسره بند کړي دا سخته گناه ده او همدا عمل زموږ په خلگو کي ډیر زیات سته . الله ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته ددغه گناه څخه نجات ور په برخه کړي . آمین.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۲﴾ رحم پر مؤمنانو باندي :

﴿ لاَيَرْحَمُ اللّٰهُ مَنْ لاَيَرْحَمُ النَّاسُ[1] ﴾

ترجمه : الله ﷻ رحم نه کوي (کامل رحم) پر هغه چا باندي چي هغه پر خلگو باندي رحم نه کوي .

لغات : رَحِمَ : مهرباني کول، دباب سمع څخه دی .

تشریح :پر عامو مؤمنانو باندي به بل مؤمن شفقت، رحم او حسن ظن لري ، که چیري یو مؤمن په نارواه یا ګناه اخته وي د اصلاح فکر به یې کوي په ښه اخلاقو سره به دغه ګنهکار شخص د بدو څخه منع کوي لکه چي مخکي په حدیث نمبر ۶ کي ذکر سول، او همدارنګه به په پټه الله ﷻ ته دعاء کوي چي یا الهي ته هدایت ورنصیب کړه ، مقصد دا چي هیڅ یو مؤمن ته به په حقارت او سپك نظر نه ګوري.

په یو بل حدیث مبارك کي ذکر دي : چي نبي کریم ﷺ فرمایې : یومؤمن به پر بل مؤمن ظلم نه کوي او نه به یې ذلیله کوي او نه به یې سپکوالی کوي ځکه چي تقوا دلته

---

[1] عن جریر بن عبد الله قال : قال رسول الله ﷺ لایرحم ..... الخ . مرقات ج ۹ ص ۱۶۱ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده ،نبي کريم ﷺ زړه ته اشاره وکړه او دا اشاره يې درې ځله وکړه .[1]

لهذا لازمه ده چي څوك پر هر مؤمن شفقت ولري او دهر مؤمن عزت،قدر او احترام ولري د ايمانداری په خاطر .

زموږ ځيني خلگ د ځينو خلگو څخه دگناه په خاطر د هغه سپك والی کوي دا ښه کار نه دی بلکه د هغه د اصلاح کوښښ به کوي ، په سپك والی او بد وړلو سره نور هم دغه سړی د دين څخه متنفر کيږي .

❁❁❁

---

[1] مرقات ج ۹ صـ ۱۷۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۳﴾ پر ښځو باندي ترحم کول :

﴿ قَالَ رَسُوْلَ اللهِ ﷺ لاَيَفْرَكُ مُؤْمِنٌ مُؤْمِنَةً اِنْ كَرِهَ مِنْهَا خُلْقًا رَضِيَ مِنْهَاآخَرَ﴾ [1]

ترجمه : نبي کريم ﷺ فرمايي : چي يو مؤمن نارينه دي د مؤمني ښځي سره بغض نه کوي که چيري دده په نظر ددغه ښځي يو عادت يا خصلت بد اوناخوښه وي نو يو بل خصلت به يې ښيا ښه اوخوښ وي .

لغات : يَفْرَكُ : دباب سمع څخه معنی يې بغض ده.

كَرِهَ : دسمع دباب څخه ناخوښه .

تشريح :يعني خاوند لره مناسبه نه ده چي د خپل کور والا څخه نفرت وکړي ځکه چي دانسان ټول عادات نسي سميدلای که يې اخلاق بد وي خو ښه اخلاق هم لري .

د فرك لفظ د ميړه او ښځي تر مينځ نفرت ته ويل کيږي .

خلاصه دا چي پر ښو اخلاقو به دي نظر وي او پر بدو اخلاقو به صبر اوتحمل کوي .

په يو بل حديث مبارك کي ذکر دي چي نبي کريم ﷺ فرمايي

---

[1] مشکوة ج ۲ صـ ۲۸۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي ښځه د پوښتنې د کاره هډوکي څخه پيدا ده سيده کيږي نه ، که يې ته سيده کوې نو ماتيږي او ماتېدل دښځي طلاق دی .

نبي کريم ﷺ فرمايي : استوصوا بالنساء خيرا ، دښځو متعلق چي ما کوم دخير وصيت کړی دی (چي د دوئ سره ښه کوئ) هغه وصيت قبول کړئ ، يعني ظلم، بې ځايه وهل بدسلوکي وغيره مه ورسره کوئ .[1]

په يو بل حديث شريف کي ذکر دی چي په تاسو کي بهترين شخص هغه دی چي د خپل اهل (کوروالا،کوچنيانو،دوستانو،خدمتگارانو) په حق کي بهترين وي .[2]

مگر زموږ پښتانه د الله ﷻ پر دغه کمزور مخلوق(ښځه) باندي ځومره ډول ډول زيادتي او خيانتونه کوي يا په جوړه کي ښځي ورکوي يا يې خرڅوي وغيره .. دا ټوله اعمال دشريعت مقدسه او دنبي کريم ﷺ د طريقې څخه خلاف اعمال دی ، ددې نتيجه به په قبر اوحشر کي

---

[1] مشکوة ج ۲ صـ ۲۸۰.

[2] مشکوة ج ۲ صـ ۲۸۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

معلومېږي . نور د ښځي او مېړه تر مينځ حقوق زمونږ په رساله (تحسين النکاح) کي ملاحظه کولای سئ .

البته چي دښځي سره به صبر اوتحمل کوي دا يوازي په کورني ژوند کښي دي که چيري ښځي د شريعت څخه خلاف ورزي کول مثلا بې ستري وغيره نو بيا به يې نه پرېږدي بلکه پابندي به پر لګوئ .

الله ﷻ دي ټول مسلمانان ددغه مظلوم قوم دحق تلفۍ څخه وساتي . آمين .

❁❁❁❁❁

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۴﴾ د نکاح فضیلت :

﴿ اِذَا تَزَوَّجَ الْعَبْدُ فَقَدْ اِسْتَکْمَلَ نِصْفَ الدِّیْنِ فَلْیَتَّقِ اللّٰهَ فِیْ نِصْفِ الْبَاقِیْ﴾ [1]

ترجمه : کوم بنده چي نکاح وکړي نو هغه نیم دین پوره کړی ، ده لره پکار ده چي دپاته نیم دین په باره کي دحق تعالی ﷻ څخه وبیریږي .

لغات : تَزَوَّجَ: دباب تَفَعّل څخه، معنی یو ځای کیدل مګر دلته دنکاح په معنی دی. اِسْتَکْمَل : باب استفعال پوره کیدل.
نِصْفُ: نیم . اَلدِّیْن : په لغت کي لار او روش ته وایي ، او په اصطلاح کي اصولي احکامو ته وایي چي جزئیاتي پر بناء وي او هم دغه ته ملت وایي د کلیاتو،جزیاتو یا اصولو فروع مجموعي ته شریعت وایي .

تشریح : په انسان کي دوه داسي خواهشات سته چي دا احتمال سته چي په ټوله دین کي دفساد سبب وګرځي :

(۱) د نس خواهشات چي همیشه د ښه خوړو فکر کوي .

(۲) شهواني خواهشات چي همیشه په دي فکر کي وي چي هر ځای یو ښائسته ښځه وي باید دده په نکاح کي وي ، د نکاح

---

[1] عن انس قال قال رسول الله ﷺ اذا تزوج ..... الخ . مشکوة ج ۲ صـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ذريعه سره يې شهواني شوق پوره کيږي، لهذا د نصف دين حفاظت خو وسو او دباقي نيمايي دين تکمله به په عباداتو، ښه افعالو او ښه اعمالو سره پوره کيږي.
(٢) د حلال رزق طلب به کوي چې دا بنسټ د عباداتو دی.
نکاح په شريعت مقدسه کې يو لوړ سنت عمل دی ، کله نکاح فرض وي، کله واجب وي، کله سنت وي، کله مکروه وي او کله حرام گرځي، تفصيل يې زموږ په رساله (تحسين النکاح) کې ملاحظه کړئ.
البته نکاح د نصف ايمان يا نصف دين مرتبه لري انسان پاکدامنه کوي ، په احاديثو مقدسوو کې ډير فضائل ذکر دي او دا طريقه مسنونه دانبياء کرامو عليهم السلام ده ، او همدارنگه يو لوی انعام دی ډيري فائدې پکښې دي ، مگر ځيني خلگ لوی خيانت کوي ښځې يې کښېنولي وي په نکاح يې نه ورکوي او سپين سري سي ، د يو غلط غرض په خاطر چې يا ميراث راځخه يونسي يا يې غټ ولور مقصد وي يا وايې چې زما سيال نه راپيداکيږي نو دی به د آخرت په ورځ د الله ﷻ په حضور کې ددغه خيانت جواب ورکوي او دا ديو انسان سره لوی خيانت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۵﴾ ږیره پرېښودل :

﴿ خَالِفُوْا الْمُشْرِكِيْنَ اَوْفِرُوْا اللِّحٰى وَاَحْفُوْا الشَّوَارِبَ [1] ﴾

ترجمه : د مشرکینو څخه مخالفت وکړئ: ږیره اوږدوی او بریتونه پرې کوی.

لغات : اَوْفَرُ : د باب ضرب څخه معنی زیاتول.

اَللِّحیٰ: جمع د اَللِّحْيَة په معنی د ږیره.

اَحْفَوْا: د بریتو په پرې کولو کي مبالغه کول.

تشریح : د مشرکینو دا عادت وو چي ږیره یې خریله او دمجوسیانو دا عادت وو چي ږیره یې تر موټ کوچنۍ کوله، او بریتونه یې اوږدول ، شریعت مقدسه د هغه بر خلاف حکم کړی دی چي ږیره اوږدوئ او بریتونه کوچني کوئ.

علماء کرام فرمایې: چي په دغه حدیث سره ثابته سول چي د کفارو د خصوصي عاداتو څخه به مخالفت کوی مشابهت به په عاداتو کي نه ورسره کوئ ، اوبل دا چي ږیره واجب ده او د واجب پرېښودل گناه کبیره ده ، لهذا ږیره خرول یا تر مټ کمول حرام کار دی.

---

[1] عن ابن عمر ﷺ قال قال رسول الله ﷺ خالفوا .... الخ مشکوة ج ۲ صـ ۳۸۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دحضرت عبدالله بن عمر ﷺ دا عادت وو چي تر مټ زياته ږيره يې پرې کول ، اوپه ترمذي شريف کي ذکر دي چي نبي کريم ﷺ هم تر مټ زياته ږيره دشاوخوا د اطرافو څخه پرې کول .

ږيره پرېښودل د يو لك څليرويشت زره انبياء کرام عليهم السلام عادت اوسنت دی ټوله صحابه کرامو رضوان الله تعالی عليهم اجمعين ږيري درلودې ، او دڅلورو امامانو (امام اعظم،امام شافعي، امام مالك، امام احمدبن محمد بن حنبل رحمة الله عليهم اجمعين) په نزد يو موټ ږيره پريښودل واجب ده .[1]

نو د داسي يو ټينګ سنت څخه مخالفت کول لويه بد بختي ده ، زموږ په هيواد کي اوس دا مصيبت ډير عام سوی دی د ځوانانو څخه علاوه سپين ږيري هم په دغه مصيبت اخته دی ، الله ﷻ دي ټول مسلمانان ددغه مصيبت څخه خلاص کړي . آمين .

---

[1] د احنافو کتابونه : فيض الباري ج ۴ ص ۳۸۰، بذل المجهود ج ۱ ص ۳۳، اشعة المعات ج ۱ ص ۱۳۰،او داسي نور . د امام مالك کتاب الابداع في منار الابتداع، دامام شافعي کتاب : کتاب الام . دامام احمد بن محمدبن حنبل کتاب شرح المنتهي . جواهر الفقه ج ۲ ص ۴۲۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۶﴾ د حلال رزق کوښښ کول :

﴿ لَايَدْخُلُ الْجَنَّةَ جَسَدَ غُذِّىَ بِالْحَرَامِ [1] ﴾

ترجمه : هغه بدن به وجنت ته داخل نسي چي دهغه پرورش په حرام (مال) سره سوی وي .

لغات : غُذِّیَ : د نصر دباب څخه، په معنی د خوراك ورکول . جَسَدَ: بدن انساني او جمع یې اَجْسَادْ دی .

تشریح :د حدیث شریف مطلب دادی چي که یو شخص حرام مال وخوري او هغه مؤمن وي د جنت و هغه لوړ مقاماتو ته نسي داخلیدلای ، او که حرام مال حلال وبولي نو بالکل جنت ته نسي تللای ، یا دا چي حرام خوره مؤمن جنت ته نسي داخلیدلای تر څو چي د حرام مال د خوړلو سزا ونه څکي . فقهاء کرام فرمایي : که چاته دا معلومه سي چي ددغه شخص مال اکثره حرام دی نو ددغه شخص میلمستیادي نه قبلوي، کله بیا داسي وي چي مال خو نه دی حرام لیکن میلمستیا یا واده داسي وي چي د ډوډۍ پر وخت عکاسي کوي یا سرود وي نو دغه ډول ډوډۍ به هم نه خوري او دغسي واده یا میلمستیا ته به بالکل څوك نه ځي . پوره تفصیل په هدایة جلد ۴ کي موجود

---

[1] عن ابي بکر ﷺ ان رسول الله ﷺ قال : لایدخل ..... الخ . مشکوة ج ۱ صـ ۲۴۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی. او په حدیث نمبر ۱۰ کي تیر سو .

مسئله : که چیري حرام شی وخوري بیا وروسته خبر سي نو قی کوي به یې ، حضرت ابوبکر صدیق ﷺ یو ځل دغسي قی وواهه چي ده مبارك ته معلومه سول چي دا مال حرام دی.[1]

مسئله : که چا حرام مال خوړلی وي نو ددې کفاره څه ده ؟

د زړه په اخلاص سره به توبه او استغفار کوي او الله پاك ﷻ ته به زاري او دعاء کوي چي معاف کړل سي .

مسئله : که دیو چا سره حرام مال وو دغه حرام مال به بیله د ثواب دنیته پر مسکینانو باندي خیراتوي .

مسئله : کوم سړی چي کاروبار کوي د خپل کاروبار معلومات به کوي چي په شریعت مقدسه کښې دا زما کاروبار جواز لري کنه،دامعلومات پر ده باندي فرض دی.

د عباداتو د قبلیدو بنیاد پر حلال رزق باندي دی ، په یوه روایت کي حضرت عبدالله بن عباس ﷺ نقل کوي چي دهغه چا لمونځ نه قبلیږي چي دده نس په حرامو سره ډك وي ، همدارنګه دعاء یې هم نه قبلیږي .[2]

---

[1] احیاء العلوم ج ۲ صـ ۱۲۸.

[2] احیاء العلوم ج ۲ صـ ۱۲۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۷﴾ سلام اچول :

﴿ اَلْبَادِيُ بِالسَّلاَمِ بَرِئٌ مِّنَ الْكِبْرِ ﴾ [1]

ترجمه : اول سلام اچونکی د تکبر څخه خلاص دی .

لغات : اَلْبَادِي : اول کونکی ،

بَدَاَ د فتح د باب څخه دی معنی يې شروع کول دي .

بَرِئٌ : د فتح، سمع اوکرم دباب څخه معنی يې نجات حاصلول .

اَلْكِبْرُ : غرور، د کرم دباب څخه په مرتبه کي لوړوالی ، دنصر اوسمع دباب څخه : په عمر کښې لوړ والی .

تشريح : کله چي دوه مسلمانان په يوه حالت يا دواړه سواره وي يا دواړه پر پښو وي چي سره مخامخ سي هر يوه چي اول سلام اداء کړی نو هغه دتکبر څخه ليري دی ، يا الله ﷻ دده د زړه څخه تکبر باسي ددغه عمل په وجه .

د تکبر تعريف : تکبر دې ته وايې : چي مقابل خلگ سپك و بولي او ځان دکمالاتو خاوند وبولي او نور دکمالاتو خاوند ونه بولي، او نورو ته سلام ادا کول د ځان توهين بولي . تکبر ډيره سخته گناه ده په قرآن کريم او احاديثو

مقدسوو کي يې ډير بدوالی راغلی دی .

---

[1] عن عبد الله ان النبي ﷺ قال : البادي ...... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۰۰ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سلام احکام :سلام اداء کول سنت کفايې دی او جواب يې واجب کفايې دی .[1] يعني په يوه ټولۍ کي که يو نفر سلام اداء کړي نو سنت اداء سول او که چيري يو سړی يوې ټولۍ ته دمسلمانانو سلام ادا کړي او په هغو کي هم يو سړی جواب ورکړي نو دټولي ټولۍ غاړي د واجب څخه خلاصي سوې .

نبي کريم ﷺ ډير تاکيد کړی دی چي سلام عام کړئ ځکه دا دمسلمانانو په مينځ کي دالفت اومحبت سبب گرځي .

که دوه نفره سره يو ځای سول نو اول به څوك سلام ادا کوي؟ لوړ سړی به وکښته ته سلام اداء کوي مثلا تيريدونکي سړی و ولاړ يا ناست سړي ته، کشر و مشرته ،او که مشر يې کشر ته اداء کړي هم صحيح ده دنبي کريم ﷺ څخه داعمل ثابت دی ، يو سړی چي پر دابه (سواري) سپور وي هغه به و پياده ته سلام ا داء کوي او که دواړه پياده وه نو حکم يې پورته ذکر سو .

سلام چونکه يو دعاء ده نو ځکه کافر ته به سلام نه اداء کوي ځکه چي کافر لره دعاء نسته بلکه د ضرورت په وخت کي به نور الفاظ استعمالوي .

او همدارنگه سلام او جواب دواړه به په خوله اداء کوي نه په لاس يا په گوتو باندي، ځکه دا ديهودو او نصاراوو عادت و

---

[1] مرقات ج ۸ صـ ۴۲۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

و. البته که یو څوك ليري وي نو سلام خو به په خوله اداء کوي او په لاس که اشاره وکړي چي ما سلام اداء کړي نو بيا پرواه نلري ، او همدارنګه جواب د سلام هم په خوله واجب دی په لاس کفايت نه کوي.

سلام اچول په شروع دمجلس او په آخر دمجلس کي اچول پکار دي.[1] السلام عليکم ورحمة الله ويل افضله دي ، سلام عليکم هم صحيح دی مګر افضله هغه لوړ دی.

په بعضو ځايو کي به سلام نه اچوي:

۱: په مسجد کي به سلام نه اچوي ځکه چي خلګ په عبادت مشغول وي.

۲ : په مجلس کي دتدريس به سلام نه اچوي.

۳:په مجلس کي دذکر به سلام نه اچوي.

۴: په غسل خانه او اوداسه په ځای کي او داسي نور دغسي نامناسبه ځايو کي به سلام نه اچوي. په دغه مذکوره صورتو کي که چا سلام واچاوه جواب يې نه دئ لازم.

مسئله : که نامحرمي ښځي سلام واچاوه که ځوانه ښځه وه جواب به نه ورکوي که سپين سري وه بيا به په زوره جواب ورکوي.([1])

---

[1] مرقات ج ۸ صـ ۴۵۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۸﴾ غیبت سخته ګناه ده :

﴿ اَلْغَیْبَةُ اَشَدُّ مِنَ الزِّنَا [2] ﴾

ترجمه : غیبت کول تر زنا ډیر سخت دی .

لغات : اشد : د ضرب دباب څخه معنی یې سختیدل .

تعریف دغیبت : غیبت و دې ته وایې چې د یو شخص په عدم موجودګي کي دده متعلق یو داسي خبره وکړې که چیري دغه شخص دا خبره واوري نو خوا یې بدیږي که چیري داعیب په دغه شخص کي وي، او که چیري داعیب په دغه شخص کي نه وي نو دې ته بهتان ویل کیږي .

تشریح : په مذکوره حدیث شریف کي غیبت تر زنا بد بلل سوی دی، وجوهات د بدوالي یې علماء کرامو ذکر کړي دي : (۱) زنا هر چا ته معلومه ده چي ما یو غټه ګناه وکړه نو توبه ځیني کاږي مګر غیبت کونکی دا ګناه سپکه بولي.
(۲) غیبت کونکی غیبت ګناه نه بولي (۳) دغیبت کونکي ګناه نه معافیږي تر څو چي هغه سړی یې معاف نه کړي که چیري هغه سړی خبر سوی وو. ددغه درو وجوهاتو پر بنیاد

---

1 : فتاوی هندیه ج : ۵ ص : ۳۲۵

2 عن ابي سعید و جابر قالا : قال رسول الله ﷺ الغیبة .... الخ . مشکوة ج ۲ ص۴۱۵ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

غالبا نبي کریم ﷺ تر زنا بده بللې ده که څه هم زنا په خپله یو لویه اوعظیمه ګناه ده .

شپږ ځایه غیبت جواز لري :

1. که یو چا ظلم درباندي کړی وي ددغه ظلم بیان و قاضي،حاکم وغیره ته کول جواز لري .
2. که یو شخص غلط کار کوي ته وداسي شخص ته دا بیان وکړې چي هغه یې اصلاح کولای سي لکه دکور مشر ،عالم،مقتدا وغیره ، مقصد دي تغیر دمنکر وي
3. د مفتي څخه دسوال په وخت حقیقت د مخالف شخص بیانول دا هم جواز لري . که مفتي ته دنامعلوم شخص په نامه یاد سي نو ښه کار دی .
4. یو شریر شخص وي خلګ خبرداره کوي چي دده دشر څخه وساتل سي لکه طالب دعلم یا طالب د رضا مندی الهي ﷻ لپاره چي وي و یو داسي شخص ته ځي چي هلته دده فائده نه وي یا ده ته دنیوي یا بل ضرر وي ، یا هغه سړی بدعمله وغیره وي . په شرط ددې چي مقصد به یې نصیحت وي نه بل شی .
5. یو شخص مشهوره وي په فسق یا بدعت سره نو ددغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شخص حال بیانول جواز لري مگر هغه عیوب چي ظاهر وي لکه فسق،غلا وغیره ...

6. که یو شخص مشهوره وي په یو لقب باندي مثلاً گوډ ، کوڼ .....او داسي نور . نو ددغه شخص په نه وجود کي په دغه نامه یادول پرواه نه لري په دې شرط چي پر طریقه دنقصان به نه وي مګر په بل نامه یادول افضل دي .

په دغه مذکوره شپږو ځایو کي غیبت پرواه نه لري .[1]

دغیبت دمجلس څخه ځان خلاصول :

که چیري په یو مجلس کي غیبت کیدی که یې قدرت درلودی نو په ښه اخلاقو سره دي یې منع کړي ، او که یې دمنع کولو قدرت نه درلودی نو دغه مجلس به پریږدي او که یې مجلس هم نسو پاته کولای نو غوږ به نه پر نسي بلکه خپل ذکر به کوي ، انشاء الله مسئول به نه وي .[2]

---

[1] ریاض الصالحین صـ ۴۶۴.

[2] ریاض الصالحین صـ ۶۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۹﴾ د ظلم څخه ځان ساتل :

﴿ اَلظُّلْمُ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ [1]

ترجمه : ظلم دقيامت په ورځ دتاريکيو په صورت کي وي.

لغات : اَلظّلْمُ : جمع يې ظُلُمَات، دضرب د باب څخه معنی يې بې موقع ايښودل، د سمع دباب څخه دشپې تاريکه کيدل .

يَوْم : جمع يې ايام ده جمع الجمع يې اَيَاوِيْم ده .

اَلْقِيَامَةِ : د مرگه وروسته راپورته کيدل ، دنصر دباب څخه معنی يې دريدل .

تعريف ظلم : ظلم په لغت کي يو شی بې ځايه او بې موقع ايښودلو ته وايې او په عرف کي ورته تجاوز وايې ، په شريعت کي هم دغه معنی ده البته دشرعي محل تجاوز ته ظلم وايې . [2]

تشريح : د آخرت په ورځ ظالم داسي په تاريکيو کي راگير وي چي هغه نور چي مؤمن ته ورکول کيږي ظالم ځيني محروم وي او مؤمن د هغه نور په ذريعه سره تگ کوي .

---

[1] عن ابن عمر ﷺ ان النبي ﷺ قال الظلم ...... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۳۴.

[2] مظاهر حق ج ۴ صـ ۵۹۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلام د همدردۍ او وروروليۍ تعليم ورکوي او ظلم دا دواړي مادي تباه کوي ، په حديث قدسي کي ذکر دی : يا عبادي ... الخ . چي الله ﷻ فرمايي : اې زما بندګانو ما پر خپل ذات باندي ظلم حرام کړی دی نو ستاسو په مينځ کي هم ظلم حرام دی يو پر بل باندي ظلم مه کوئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

حاصل : حضرت اما م رحمة الله تعالى عليه فرمايي چي اگاه او باخبره اوسئ چي :

(۱) د ټوله بني آدم نيك بختي او كاميابي په ذكر كي دمولا ﷻ خپل ده .

(۲) تر څو چي ممكنه وي ټوله وخت بايد په ذكر كي مشغوله تير سي او يوه لحظه بايد غفلت ونكړي .

(۳) چي دوام ذكر په ابتدا د طريقې د حضراتو خواجگانو قدس اسراراهم سره كيږي .

(۴) نو اختيار ددغه طريقې عاليې طالب رضاحق لره ډير بهتره اومناسبه بلكه واجب ده .

د حضرت مولانا جلال الدين رومي رح رايه :

گر تو سنگ صخره مرمر شوي چون بصاحبدل رسي گوهر شوي

نارخنـــدان باغ راخندن كند صحبت مرادانت ازمـــردان كند

همنيشين اهل معنى بـــاش هم عطايابي وهم بـــاشي فتا

بي عنايات حق وخاصان حق گر ملك باشد سياهشش ورق

وما علينا الا البلغ المبين .

۱۰\۱۰\۱۴۲۹ هـ ق

(c) ketabton.com: The Digital Library

افضل دی ؟ نبي کریم ﷺ وفرمایل چي ته د دنیا څخه په داسي حال کي رخصت سي چي ژبه دي الله ﷻ په ذکر سره لنده وي (یعني ذاکر یې).

(۳) ذات الهي ﷻ د ملائکوو په مخ کي په ذاکرینو باندي فخر کوي.[1]

د ذکر متعلق د حضرت امام رباني شیخ احمد فاروقي رحمه الله مبارک وینا :

دانا واگاه باش که سعادت تو بلکه سعادت جمیع بني آدم وفاح درستگاري همه در ذکر مولاء خود است جل سلطانه تاممکن باشد جمیع اوقات را مستغرق ذکرالهي جل سلطانه باید ساخت ویك لحظه تجویز غفلت نباید کرد.

ولله سبحان الحمدوالمنة ، که دوام ذکر در طریقه حضرات خواجه گان قدس الله تعالى اسرارهم در ابتداء میسر میگردد... الخ.

پس اختیار این طریقه عالیه من طالب را اولی وانسب باشد بلکه واجب ولازم ...الخ.[2]

---

[1] مرقات ج ۵ صـ ۵۵۵.، ج ۵ صـ ۱۵۲.

[2] مکتوبات ج ۱ صـ ۷۶.حصه سوم .مثنوي ج ۱ صـ ۶۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمدشفیع رح په معارف القرآن کي کړې ده او د اخلاق ذمیمه په اخلاق حسنه اړول عموما په ذکر سره کیږي چي دکامل استاذ په تربیه کي وي او هم دغه خبره علامه عبدالوهاب شعراني په خپل کتاب میزان اعتدال کي کړې ده ځکه قاضي ثناء الله رح فرمایي : چي علم باطن اوتزکیه فرض ده طریقت واجب دئ . شاه ولي الله رح فرمایي : دهغه عالم څخه دصحبت څخه فرار وکه چي دباطن تزکیه یې نه وي کړې .

نو دهر چا څخه به ذکر نه اخلي بلکه استخاره به کوي یو کامل متشریع شیخ به پیدا کوي او ذکر به ځیني زده کوي.

د ذکر فضائل :

(۱) په حدیث شریف کي ذکر دي : تر ټولو خیراتو ،صدقاتو حتی ترجهاد ذکر (قلبي) افضل دی .

(۲) حضرت عبدالله بن عباس ﷺ فرمایې : چي په جنت کي انسان پر هغه وخت باندي افسوس کوي کوم وخت چي یې په دنیا کي بې ذکره تیر کړی وي .

(۳) په حدیث شریف کي ذکر دي چي هر شي لره صفایې سته او صفایې د زړه په ذکر سره ده .

د ذاکر فضائل :

(۱) په حدیث مذکوره کي ذکر سول چي حقیقة ذاکر ژوندی دی

(۲) یو چا دنبي کریم ﷺ څخه پوښتنه وکړه چي کوم عمل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذاكر په قبر، حشر او جنت كي خاص ژوند لري . علامه ابن قيم رح فرمايي : چي ذكر هغه دروازه ده چي د بنده او الله ﷻ تر ميان خلاصه ده يعني رضامندي الهي ﷻ په دغه ذكر سره ده ، شارحين فرمايي چي ذكر دوه قسمه دى : (۱) يادونه دالله ﷻ په ژبه سره لكه تسبيحات وغيره. (۲) يادونه دالله ﷻ په زړه سره ، او همدا افضل عمل دى ولي كه زړه ژوندى سو حيات ابدي په پيدا كيږي[1] .

په معارف القرآن كي ذكر دي چي اصل ذكر كونكى زړه دى ژبه يې صرف ترجماني كوي .[2]

يواځي په ژبه سره ذكر كول هم ثواب لري او هم د شكر ځاى دى مگر ډير اثر نه لري د زړه كمال نسي پيداكولاى او دزړه صفايي نه راځي اخلاق يې نه سميږي . اخلاق حسنه ، قرب الهي ﷻ ، حيات ابدي د اتوله د زړه په ذكر سره حاصليږي چي ديو كامل استاد څخه زده سي .

مسئله : علامه ابن عابدين رح او نور فقهاء ذكر كړى دى چي د اخلاق ذميمه په اخلاق حسنه سره اړول فرض عين دى ،اوهم دغه خبره مولانا اشرف علي رح په البصائر كتاب كي او مفتي

---

[1] مظاهر حق ج ۲ صـ ۴۶۶.

[2] معارف القرآن ج ۱ صـ ۳۹۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۴۰﴾ د ذکر او ذاکر فضائل :

﴿ قَالَ رَسُوْل اللهِ ﷺ مَثَلُ الَّذِيْ يَذْكُرُ رَبَّهُ وَالَّذِيْ لاَيَذْكُرُ مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ ﴾ [1]

ترجمه : نبي کریم ﷺ فرمايي : کوم شخص چي د الله ﷻ ذکر کوي او کوم شخص چي دالله ﷻ ذکر نه کوي ، د دوئ دواړو مثال د ژوندي او مړه شخص په څیر دی .

لغات : مَاتَ: د باب نصر څخه د مرگ په معنی .

الحي: د باب افعال څخه په معنی د ژوند .

تشریح : په دغه حدیث مقدسه کي فضیلت د ذاکر بیان سوی دی علماء محدثین فرمايي چي په دغه حدیث کي د زړو د کیفیت بیان دی چي زړونه دوه قسمه دی : ذاکر زړه ژوندی دی ، او غیر ذاکر زړه مړ دی (که څه هم په خوله ذکر وکړي) لکه څرنگه چي ژوندی او مړ انسان فرق لري چي مړ نه ځان ته فائده رسولای سي نه غیر ته که بې دفنه پاته سي بد بويې يې څي همدارنگه غیر ذاکر چي زړه يې مړ دی د ټولو نقصاناتو مرکز دی ، که څه هم ژوندی دی په حقیقت کي مړ دی ، او ذاکر که حقیقتا مړ سي په قبر کي ژوندی دی : بل احیاء عند ربهم ،

---

[1] عن ابي موسى قال: قال رسول الله ﷺ مثل ...... الخ . مشکوة ج ۱ صـ۱۹۶ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

غني وي هغه دا افلاس نه لري .

په یو حدیث شریف کي ذکر دي چي یو صحابي دنبي کریم ﷺ څخه پوښتنه وکړه : اول یو داسي شی راوښیه چي د الله ﷻ او خلگو په نزد محبوب شم نو نبي کریم ﷺ و فرمایل چي ځان وساته د هغو شیانو څخه چي دخلگو په لاسو کي دي خلگ به خپله ستا سره محبت وکړي .

******

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېښونکی یې یعني فکر به دي په لمانځه کي وي . دوهم مطلب یې دادی چي لمونځ باید داسي وي چي لمونځ لره رخصت کونکی یې یعني لکه ستا د ژوند آخري لمونځ چي وي نو ددغه تصور سره باید لمونځ په ښه خشوع اوعاجزۍ سره وسي او معلومه هم نه ده چي تر بل لمانځه پوري به ته ژوندی یې که نه . حضرت ملاعلي قاري رح فرمايي چي د ژوند آخري فرض ښه وکړه .

لاتکلم : مطلب داسي خبره یو مؤمن تر خولې نه راباسي چي د آخرت په ورځ بیا پښېماني کوي او عذر غواړي بلکه دلته پرهیز کوه .

بل مطلب یې دادی چي داسي خبره مه کوه چي سبا د خپلو دوستانو او رفیقانو څخه عذر غواړې بلکه ځان ځیني وساته .

واجمع الایاس : مطلب د اچي دهغه شیانو څخه نا امیده سه کوم چي دخلگو په لاسو کي دي ، ستا په قسمت کي چي څه لیکلي وي درکول کیږي امید هیڅ فائده نه لري ، دوهم مطلب دادی چي د نورو پر مال اوسامان باندي نظر درلودل د قلبي افلاس علامه ده د کومو خلگو زړونه چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۹﴾ د نبي کریم ﷺ مهم وصیتونه :

﴿ ذَا قُمْتَ فِيْ صَلاَتِكَ فَصَلِّ صَلاَةً مُوَدِّعٍ وَلاَتُكَلِّمْ بِكَلاَمٍ تَعْذِرُ مِنْهُ غَدًا وَاَجْمِعِ الاَيَاسِ مِمَّا فِيْ اَيْدِي النَّاسِ﴾ [1]

ترجمه : (نبي کریم ﷺ په جواب کي دسائل و فرمایل) : کله چي ته دلمانځه لپاره ودریږې نو داسي لمونځ وکړه لکه د دنیا څخه چي رخصت کونکی والا وې او ته د ژبې څخه داسي خبره مه راباسه چي سبا (ددغه خبري کولو په وجه) عذر غواړې ، او دهغه شي څخه نا امیده سه چي دخلګو په لاسو کي دي .

لغات : وَدَعَ : رخصت کول ،پرېښودل، دخپلي زندګۍ څخه رخصت کېدل .

صَلٰوةِ مُوَدِّعٍ : د خپل ژوند اخري لمونځ . عَذَرَ : دباب ضرب څخه د الزام څخه بري کیدل .

الایاس : د باب سمع څخه په معنی د نا امیده کیدل .

تشریح : صلوة مودع : مطلب دادی چي لمونځ باید داسي وسي چي د الله ﷻ ماسوا ټوله مخلوق رخصت او

---

[1] عن ابي یوب الانصاري قال جاء رجل الی النبي ﷺ فقال : عظني و اوجز فقال .... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۴۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي ذکر سول . څوك چي د دين خبره وکړي يا پر دين باندي عمل وکړي حمايت کونکی به يې نه پيداکيږي نو په دغه وخت کي سړی پر دين باندي ټينګ پاته سي په دغه حديث شريف کي د اور د سکروټو په لاس دنيولو سره تشبيه ورکړې ده لکه څنګه چي په لاس کي سکروټي نيول ګران کار دی همدارنګه په باطل ماحول کي دايمان او داعمالو حفاظت کول هم ډير ګران کار دی .

نو په دغسي وخت کي پر دين يا پر ديني عمل باندي (چي خلګ عمل نه پر کوي لکه ږيره وغيره) بر کرار پاته سي ، په حديث شريف کي ذکر دي چي داعمل مسنون دسلو شهيدانو ثواب لري (من تمسك بسني .... الخ) اوپه يو بل حديث شريف کي ذکر چي دغه شخص د پنځوسوو نفرو دعمل کولو ثواب ورکول کيږي . حق تعالی ﷻ دي ټولومسلمانانو ته پر اعمالو استقرار ورپه نصيب کړي.

******

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۰﴾ ځان ساتل د حسد، بغض، بدګمانۍ وغيره څخه :

﴿ اِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ فَاِنَّ الظَّنَّ اَكْذَبُ الْحَدِيْثِ وَلاَتَحَسَّسُوْا وَلاَتَجَسَّسُوْا وَلاَتَنَاجَشُوْا وَلاَتَحَاسَدُوْا وَلاَتَبَاغَضُوْا وَلاَتَدَابَرُوْا، وَ كُوْنُوْا عِبَادَاللهِ اِخْوَانًا﴾ [1]

ترجمه : د بد ګمانۍ څخه ځان وساتئ بيشکه بدګماني د خبرو بدترين دروغ دي، او نه به د خلګو پر پټو خبرو باندي ځان خبرداره کوئ که دخير خبر وي که د شر(هغه خبري چي تا سوء ظن ته رسوي) يو تر بله ځان لوړ مه بولئ، يو تر بله به حسد نه کوئ ، يو تر بله به بغض نه کوئ، يو تربله به غيبت نه کوئ ، اې د حق تعالی جل وعلا بندګانو يو تر بله ورونه وګرځئ د ورورګلوۍ ژوند سره کوئ .

لغات : اَلظَّنّ : ګمان ته وايې، ديو شي متعلق که ستا داخيال وي چي دا کار سوی دی مثلا زيد راغلی دی کنه که دې دنه راتګ خيال کم وي دې ته وهم وايې او که دې د راتګ خيال ډير وي دې ته ظن وايې ، او که دواړه برابر

---

[1] عن ابي هريرة ﷺ قال قال رسول الله ﷺ اياكم ..... الخ مشكوة ج ۲ ص .

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي هغه ته شك وايې كه دي خپله په سترگو وليدى دې ته يقين وايي .

وَلَاتَحَسَّوا: ځان په خير خبردار كول د باب تفعيل څخه دى . وَلَاَ تَجَسَّسُوا: ځان خبر داره كول په شر باندي، دباب تفعيل څخه دى .

وَلَاتَنَاجَشُوا: د ځان لوړوالى په خلگو كي ، دنفرت په معنى هم دى .

تشريح : په دغه حديث مقدسه كي مؤمنان د هغه بدو باطني مريضيو څخه راگرځوي چي دمسلمانانو وروړگلوي او اتفاق ته سخت تاوان كوي .

(۱) گمان : گمان په شريعت مقدسه كي ۴قسمه دى :

(۱) حرام : چي ذالت الهي ﷻ پر ما باندي رحم نه كوي نه مي بخښي بلكه دا فرض دى چي مؤمن به وايې الله ﷻ پر ما رحم كوي . (۲) واجب : چي د يو سړي ظاهري حالت سم وي بيله دليل قوي بدگماني حرامه ده . (۳) مباح: چي سړي ته په درو او څلورو ركعاتو كي شك وي : اوغالب گمان يې د څلورو ركعاتو وي نو پردغه عمل كول جائز او مباح دي ، البته كه پر يقين عمل وكړي چي درې ركعاته دي هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

صحیح دي . (۴) مستحب : دهر مسلمان سره نیك گمان کول .[1]

(۲) تحسس او تجسس: د خلگو په هغو شیانو ځان خبرول چي خلگ یې پټوي مطلق طلب خبرداري ته تحسس وایې او پټ عیوب لټولو ته تجسس وایې .[2]

(۳) تحاسد: حسد یو باطني مرض دی، مطلب یې دادی چي یو سړی یو نعمت ولري ستا دا اراده وي چي دده څخه دغه نعمت زائل سي (دغه نعمت دي نه وي پر پیرزو) او ماته راکړل سي ، یا دمطلق زوال اراده لري دا نیت حرام دی او دې ته حسد وایې ، که د زوال اراده ونه لرې بلکه د ذات الهي ﷻ څخه دځان لپاره هم دغسي نعمت طلب کړې نو بیا پرواه نه کوي دې ته غبطه وایې ، حضرت مولانا رومي رح هم فرمایې : چي حسد یوه بده مریضي ده چي په توسط د اولیاؤو پاتیږي .[3] بیت :

خاك شو مردان حق را زیر پا   خاك بر سرکن حسد راهمچو ما

---

[1] احکام القران ج ۲۷ صـ ۳۰۵.

[2] معارف القرآن ج ۱۲۰، ۸ .

[3] مرقات ج ۹ صـ ۲۳۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۱﴾ د بخل بد والی :

﴿ خَصْلَتَانِ لاَتَجْتَمِعَانِ فِيْ مُؤْمِنٍ اَلْبُخْلُ وَ سُوْءُ الْخُلْقِ [1] ﴾

ترجمه : په مؤمن کي دوه (بد) عادته نسي يوځای کيدلای بخل او بد اخلاق .

لغات : تَجْتَمِعَانِ: باب افتعال په معنی د جمع کيدل. سوء اَلْخُلْقِ : د باب نصر څخه په معنی د پيداکيدل او اخلاقو ته وايي او دباب سمع څخه په معنی ريز ريز کيدل .

تشريح : دمذکور حديث شريف مطلب دادی چي په مؤمن کامل کي دا دوه عادتونه نسي يو ځای کيدلای ځکه چي دا دواړه (بخل، او بداخلاق) ډير لوی عيبونه او دډيرو بديو مغز دی، دا هر يو صفت چي په مؤمن کي وي دده ايمان وکمال ته نه پريږدي ، نو پر مؤمن باندي لازمه ده چي ددغه دواړو عيبو څخه ځان پاك وساتي .[2]

په يو حديث شريف کي ذکر دي چي بخيل سړی د ذات الهي ﷻ څخه، دخلگو څخه او دجنت څخه ليري دی ، او

---

[1] وعن ابي سعيد قال: قال رسول الله ﷺ خصلتان....... الخ . مشکوة ج ۱ صـ ۱۶۵.

[2] مظاهر حق ج ۲ صـ ۲۳۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله ﷻ په نزد تر بخيل عابد جاهل سخي محبوب دی .[1]
بخل د دنيوي او ديني بدبختيو يو لوی سبب دی مثلاً زكوة، خيرات،صدقات، د دوستانو سره كومك،د كور او اولاد سره پراخي د ټولو څخه مانع دی . حق تعالی ﷻ دي ټول مسلمانان د دغه خبيث صفت څخه خلاص كړي .

❁❁❁

---

[1] مرقات ج ۴ صـ ۳۲۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۲﴾ د دنیا محبت :

﴿ حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيْئَةٍ ﴾ [1]

ترجمه : د دنیا محبت د هري خطا رېښه ده .

لغات : اَلدُّنْيَا: موجوده زندګي، دَنَا د نصر د باب څخه په معنی د نژدې کیدل. رَاْسُ : جمع یې رُؤُسْ ده او په معنی د سر ده .

خَطِيْئَة : د باب سمع څخه په معنی د خطا ده .

تشریح :په مذکوره حدیث مقدسه کي ذکر دي چي محبت د دنیا بد دی . ۱ ولي دمحبت په وجه باندي سړی ړوند اوکوڼ ګرځي د حلالو او حرامو فرق نه کوي .۲ محبت د دنیا د الهي محبت مانع ګرځي. ۳ بل دا چي د دنیا حب انسان د دنیا په غیر ضروري کارو باندي اخته کوي چي ضرورت ورته نه وي حب د دنیا یا زیاته مشغله به نه ورسره کوي ، انسان خو په اصل کي د عبادت او معرفت لپاره پیداسوی دی او هم دغه اصل کار دی په یوه حدیث مبارک کي ذکر دي چي د الله ﷻ د طرفه پر حضرت موسی ؑ باندي وحي راغلې چي یاموسی ؑ! د دنیا په محبت باندي به نه

---

[1] عن حذیفة قال سمعت رسول الله ﷺ یقول في خطبة : الخمرجماع الاثم والنساء حبائل الشیطان وحب الدنیا ...... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۴۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشغوله کیږي زما په بارگاه کي تر دي لوېه گناه نسته .1
حضرت عبدالله بن مبارك رح فرمايي : چي د دنيا محبت او گناهونه د چا زړه ښکار کړي هغه زړه ته نيکي هيڅکله هم نه رسيږي .2
ملا علي قاري رح فرمايي چي ددغه حديث مبارك د مفهوم مخالف څخه دا معلوميږي چي د دنيا څخه بې رغبتي د ټولو نيکيو مغز دى .3
په يوه بل حديث شريف کي ذکر دي چي : (لعن عبدالدينار) لعنت کړه سوى دى پر هغه چا باندي چي دى غلام د مال وي ، يعني چي دمال په محبت گرفتار سي او د الله ﷻ د طاعت او عبادت څخه ليري والى گويا د مال غلامي ده.[4]
امام غزالي رحمه الله فرمايي چي : الله ﷻ کله دنيا پيداکړه نو شيطان مچ کړه او دا يې وويل چي څوك ستا سره محبت وکړې هغه په حقيقت کي زما غلام دى.[5]
داحاديثو څخه معلوميږي چي مال خو ښه دى مگر محبت او زياته مشغله يې بده ده .

---

[1] احياء العلوم ج ۲ صـ ۲۵۰.
[2] مكاشفة القلوب صـ ۲۴۰.
[3] مرقات ج ۹ صـ ۴۰۳.
[4] مشكوة ج ۲ صـ ۴۴.
[5] احياء العلوم .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۳﴾ د مسلمان خطا ایستل :

﴿ مَنْ غَشَّنَا فَلَيْسَ مِنَّا ﴾ [1]

ترجمه : کوم څوك چي موږ لره خطا ایستل وکړي هغه زموږ (د جماعت) څخه نه دی .

لغات : غَشَّنَا : د نَصَرَ دباب څخه معنی يې خطاايستل ، خلاف مصلحت ښکاره کول .

تشریح : مسلمان ته تکلیف رسول حرام دی او داسي شخص د نبي کريم ﷺ د پيروانو څخه نسي کيدلای ، په حديث شريف کي ذکر دي چي : کوم تاجر يا خرڅونکی چي امين او رښتياګويه وي (خطاايستل نه کوي) د هغه حشر به د انبياء کرام عليهم السلام او صديقينو سره وي . [2]

په يو روايت کي ذکردي چي: الله ﷻ دي رحم وکړي پر هغه شخص باندي چي د رانيولو او خرڅولو په وخت کي نرمي کوي . [3]

فقهاء کرامو اصول ذکر کړي دي چي په کومه معامله کي چي د جنګ اوبدامنۍ توهم پيداکيږي شريعت مقدسه ددې معاملې ممانعت فرمايلی دی او هغه بيع بيع فاسد بولي .

---

[1] عن ابن عمر وابي هريرة عن النبي ﷺ قال : من حمل علينا السلاح فليس منا ، رواه بخاري و زاد مسلم من غشنا ..... الخ . مشكوة ج ۲ صـ ۳۰۵ .

[2] مشكوة .

[3] بخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۴﴾ د جمعې دلمانځه پرېښودونکی منافق دی :

﴿ مَنْ تَرَكَ الْجُمُعَةَ مِنْ غَيْرِ ضَرُوْرَةٍ كُتِبَ مُنَافِقًا فِيْ كِتَابٍ لَايُمْحٰى وَلَايُبَدَّلُ ﴾ [1]

ترجمه : کوم چا چي بیله شرعي عذره د جمعې لمونځ پرېښودی نو په داسي کتاب کي منافق لیکل کیږي چي (لیکنه) یې نه خرابیږي او نه بدلیږي .

لغات : يَمْحٰى : دنصر،سمع دباب څخه معنی د خط خرابول.

يُبَدّلُ : د باب تفعیل څخه بدلو .

تشریح : د جمعې لمونځ فرض عین دی ، علامه ابن همام رح او علامه یحیی رح فرمایې چي دجمعې فرضیت په قرآن،حدیث او اجماع سره ثابت دی ځوك چي د جمعې د لمانځه څخه انکار وکړي هغه کافر دی ، او کوم سړی چي انکار نه کوي البته بیله شرعي عذره د جمعې لمونځ نه کوي نو په حدیث کي د هغه حکم ذکر دی .

جمعې ته ځکه جمعه وایې چي حضرت آدم عليه السلام او حضرت حواء رضي الله عنها په دغه ورځ په مځکه کي سره یو ځای سوي دي ، یا په دې خاطر چي خلګ په دې ورځ په مسجد کي سره یو

---

[1] عن ابن عباس ان النبي ﷺ قال من ..... الخ . مشکوة ج ۱ صـ ۱۲۱ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځای کیږي ، یا په دې خاطر چي د آخرت ورځ هم د جمعې په ورځ قائمیږي چي ټول مخلوق پکښې جمع کیږي .

مِنْ غَيْرِ ضَرُوْرَةٍ: چي یو عذر شرعي نه وي مثلا دیوظالم څخه بیره، سخت باران وغیره نو بیا دغه وعید دی کوم چي لوړ ذکر سو ، او دا خبره دحدیث چي منافق لیکل کیږي ډیره سخته خبره ده حق تعالی ﷻ دي ټول مسلمانان ددغه غلط عمل څخه وساتي .

فقهاء کرامو ذکر کړی دی چي دجمعې په سهار سفر کول مکروه دي ولي دجمعې دلمانځه د ضائع کیدو خطره وي په دې کي به سړی فهم کوي چي داسي ځای ولاړ نسي چي دجمعې لمونځ ځیني ضائع سي .

دجمعي دلمانځه متعلق ډېر احکام دي فقهآء کرامو ذکر کړي دي په د غه مختصره رساله کي گنجایش نسته چي ټول احکام پکښې بیان سي . البته یوه خبره ډېره مهمه ده : هغه داچي دجمعې دلمانځه لپاره چي کله اول اذان وسي خرڅېدل رانیول مکروه تحریمي دي لهذا مؤمنان به کار وبار او دوکانونه بندوي . که چا تر اذان وروسته کاروبار وکی نو هغه حلالي پیسې يې دکراهیت تحریمي په وجه مکروه سو حق جل وعلا دي مؤمنانو ته عقل ، هدایت ، او عمل ور په نصیب کي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۵﴾ د عکسو دفع کول :

﴿ اَنَّ النَّبِيُّ ﷺ لَمْ يَكُنْ يَتْرُكُ فِيْ بَيْتِهِ شَيْئًا فِيْهِ تَصَالِيْبُ اِلاَّ نَقَّضَهُ﴾ [1]

ترجمه : بیشکه نبي کریم ﷺ په کور کښې داسي شی نه پریښودی چي پر هغه به عکس وو بلکه نبي ﷺ به هغه ماتوی .

لغات : تَصَالِيْب : د صَلِيْب جمع ده دنصاراوو خاص شعار ته وايې لیکن مراد عکس دی ،

نَقَّضَهُ : باب نصر څخه ماتیدو ته وايې .

تشریح : په مذکوره حدیث کښې ذکر دي چي نبي کریم ﷺ عکس نه پریښودی او په ډیرو احادیثو کي دعکس ډیر قباحت (بدوالی) بیان سوی دی ، په یوه حدیث شریف کي ذکر دي چي په کوم کور یا خونه کي عکس وي ملائکې د رحمت هغه کور ته نه داخلیږي .

حکم : ملا علي قاري رح فرمايي: چي عکس سخت حرام دی او گناه کبیره ده که پر تهوکر وي ، پر دیوال وي ، پر

---

[1] عن عائشة رضي الله عنها ان النبي ﷺ ... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۳۸۵ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاغذ وي ، اويا پر سکه وي که د ذي روح شي عکس وي او که يې مجسمه جوړه کړې وي دا ټوله سخت حرام دي ، البته د درختو ،باغ وغيره د غير ذي روح شيانو عکسونه پروا نه لري [1] ، دعکسو کاروبار يا دعکس اخستلو روپۍ هم حرامي دي .

په حديث شريف کي ذکر دي چي ببشکه کوم خلګ ته چي دآخرت په ورځ سخت ترين عذاب ورکول کيږي په هغوئ کي عکس جوړونکي هم دئ .([2])

په ترمذي شريف کي ذکر دي چي نبي کريمﷺ فرمايي : چي دآخرت په ورځ به دجهنم داور څخه يوه اوږده غاړه راووزي دغه غاړي لره دوې سترګي وي اودوه غوږونه وي اورېدونکي اوژبه لري خبري کوي دا وايي : چي حق جل وعلا ماته وکالت راکړئ دي چي دغه درې نفره وجهنم ته داخل کم (تحفة الاحوذي کي وايي ډېر درسوائي عذاب دئ) يو دهغو څخه عکس جوړونکي دي .([3])

ډېر خلګ په دغه بېکاره ناروا اختته دي حق جل وعلا دي مسلمانانو ته عقل صحيح ور په نصيب کړي چي ددغه بېکاره ناروا او دآخرة درسوائي څخه ځان وساتي .

---

[1] مرقات ج ۸ صـ ۳۲۵ ، مظاهر حق ج ۴ صـ ۲۲۶ .

[2] : مسلم ۱۲ ۱۱۹۹

[3] : ترمذي ج : ۳ ص : ۸۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۶﴾ مرګ د هغه چا چي د جهاد تمنی يې هم نه وي کړې :

﴿ مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَغْزُ وَلَمْ يُحَدِّثْ بِهِ نَفْسَهُ مَاتَ عَلٰى شُعْبَةٍ مِّنْ نِفَاقٍ﴾ [1]

ترجمه : کوم څوك چي مړ سي په داسي حال کي چي نه يې په خپل ژوند کي جهاد کړی وي او نه يې په زړه کي دجهاد تمنا کړې وي ، نو هغه څوك پر قسم باندي د نفاق مړسوی دی .

لغات : مَاتَ : دباب نصر څخه مرګ ته وايي.

يَغْزُوْ: د باب نصر څخه جهاد ته وايي.

يُحَدِّثُ: د باب افعال څخه ايجاد ته وايي او د باب تفعيل څخه بيان کولو ته وايي .

تشريح : جهاد دمسلمانانو د سرلوړی،عزت او آزادۍ سبب دی په قرآن کريم او احاديثو کي دجهاد لوړ اهميت او ډير فضائل ذکر دي ، او همدارنګه په قرآن کريم او احاديثو کي ذکر دي چي جهاد تر آخري ورځي د دنيا جريان لري .

البته جهاد اقسام او شرائط لري فقهاء کرامو يې په سيرت په کتابو کي وضاحت کړی دی د ټولو شرائطو مراعت کول

---

[1] عن ابي هريرة ﷺ قال: قال رسول الله ﷺ من مات .... الخ . مشکوة ج ۲ ص ۳۳۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېر ضروري دي .

په مذکوره حديث مبارك کي هم يو قسم وعيد ذکر دي چي کوم سړی په ټوله ژوند کي نه جهاد وکړي که په نفس سره وي که په مال سره ، او نه يې په زړه کي دا تمنا کړې وي چي کاشکي زه مجاهد وايې ددې سړي مرگ لکه دمنافق سړي مرگ داسي دي ، ولي منافقين د جهاد څخه خلاص دي په دې وجه مشابهت ورسره لري .

ملاعلي قاري رح ذکر کړی دی چي ددې حديث شريف څخه دا مسئله ثابتيږي چي که څوك دعبادت نيت وکړي او دعبادت ترمخه مړ سي نو دعبادت د پرېښودلو عذاب او گناه نسته .[1] او پر نيت باندي يې هم ثواب سته .

---

[1] مرقات ج ٧ صـ ٢٨٣.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۷﴾ د درود شریف فضیلت :

﴿ مَنْ صَلَّى عَلَيَّ وَاحِدَة صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ عَشْرًا ﴾ [1]

ترجمه : که چا پر ما باندي یو ځل درود شریف ووایه نو الله ﷻ به پر هغه شخص لس ځلي رحمت نازل کړي .

لغات : صَلّى : دباب ضرب څخه ،دعاء کول، لمونځ کول، برکت پر کول، ښه تعریف کول .

تشریح : د درود شریف برکات په احادیثو کي ډیر ذکر سوي دي ، په یوه حدیث شریف کي ذکر دي چي په یوه درود شریف ویلو باندي الله ﷻ پر دغه بنده باندي لس رحمته نازلوي او دلسو گناهو مغفرت یې کوي، او لس درجات یې لوړوي .[2]

په یو بل حدیث شریف کي ذکر دي چي دقیامت په ورځ زیات قریب و نبي کریم ﷺ ته هغه شخص دی چي زیات درود ویونکی وي .[3]

د حضرت عبدالله بن عمر رضي الله عنه څخه روایت دی چي کوم سړی یو ځلي درود شریف ووایې الله تعالی ﷻ او ملائکي اویا

---

[1] عن ابي هريرة رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ من صلى ... الخ ، مشكوة ج ١ صـ ٨٦.

[2] مرقات ج ٣ صـ ٨.

[3] مرقات ج ٣ صـ ٨

(c) ketabton.com: The Digital Library

واره رحمت پر دغه شخص نازلوي، ليكن دا فضيلت محدثين فرمايې د جمعې په ورځ دی .

كه چا دجمعې په ورځ د مازديگر دلمانځه وروسته دغه درود شريف ۸۰ ځله ووايه داتيا ۸۰ كالو دعبادت ثواب وركول كيږي او داتيا كالو گناوي معافيږي :

(اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الاُمِيِّ وَاٰلِهٖ وَسَلِّمْ وَتَسْلِيْمًا)

حكم : (۱) يو ځل په ټول عمر كي درود شريف ويل واجب دي [1] .
(۲) كه څوك دنبي كريم ﷺ نوم مبارك واوري نو درود شريف ور باندي ويل واجب دي [2] . (۳) كه څو ځله نوم واوري نو يو وار درود شريف ويل واجب دي او نور ځله مستحب دی .

درود په سر او په پای كي ددعا ويل دمقبوليت ددعا لپاره شرط دئ په ترمذي شريف كي دحضرت عمرؓ څخه روايت نقل دئ : چي دعا دمځكي او اسمان تر مابين معلقه وي لوړه نه خيږي تر څو چي درود ونه وايي .

مسئله : بې اودسه درود شريف ويل جائز دي . داوداسه سره نور على نور دئ .

❁❁❁❁

---

[1] هدايه ج ۱ صـ ۳۰۱.

[2] البناية شرح هدايه ج ۲ صـ ۳۲۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۸﴾ د طالب العلم فضيلت :

﴿ مَنْ سَلَكَ طَرِيْقًا يَطْلُبُ فِيْهِ عِلْمًا سَلَكَ اللّٰهُ بِهِ طَرِيْقًا مِنْ طُرُقِ الْجَنَّةِ وَإِنَّ الْمَلاَئِكَةَ لَتَضَعُ اَجْنِحَتِهَا رِضًى لِطَالِبِ الْعِلْمِ ﴾ [1]

ترجمه : کوم څوك چي يوه لار د علم دين دحاصلولو لپاره اختيار کړي نو الله تعالی ﷻ دا شخص د جنت پر لاري بيايي ، او ملائکي د طالب علم د رضامندۍ لپاره خپل وزرونه غوړوي .

لغات : سَلَكَ: د باب نصر څخه لاري ته ويل کيږي، او دافعال د باب څخه په معنی د داخليدو .

طُرُقٌ : جمع دطَرِيْق ده په معنی دلار. اَجْنِحَتِهَا : جمع دجناح اومعنی يې وزر ده .

تشريح : فضيلت دطلب علم په قرآن کريم او احاديثو کي ډير ذکر سوی دی . په يوه حديث مبارك کي ذکر دي که څوك د علم د طلب په حال کي مړ سو نو شهيد بلل کيږي .

په بل حديث کي ذکر دي چي پر هر قدم باندي د يوه کال

---

[1] وعنه قال : قال رسول الله ﷺ من سلك ... الخ . مشکوة ج ۱ صـ ۳۴ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبادت ثواب ورکول کیږي او پر هر قدم باندي الله تعالی ﷻ یو ښار په جنت کي ورکوي سهار اوماښام یې مغفرت کیږي او ملائکي شاهدي ورکوي چي دا خلگ د جهنم داور څخه خلاص دي .[1]

طلب دا معنی نه چي ټوله ورځ به دیني سبق وایې بلکه یو لږ وخت چي دیني سبق وایې که حادیث وي که دقرآن کریم ترجمه او که دفقهي کتابونه وي ، مطلب دا چي باید سړی مشغوله وي چي ددغه فضائلو مستحق وگرځي .

په یو بل حدیث شریف کي ذکر دي چي په شپه کي دیني درس کول تر ټولي شپې تر عبادت افضل دي .[2]

الله تعالی ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته د دیني علم مشغله ورنصیب کړي که څه هم لږ وخت وي . آمین.

❀❀❀

---

[1] تفسیر کبیر ج ۱ صـ ۱۹۷.
[2] مشکوة ج ۱ صـ ۳۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۹﴾ د جماعت دلمانځه فضيلت :

﴿ صَلاَةُ الجُمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلاَةَ الْفَذِّ بِسَبْعٍ وَعِشْرِيْنَ دَرَجَةً ﴾ [1]

ترجمه : د جماعت لمونځ تر يواځي لمانځه (په ثواب کي) اووه ويشت (۲۷) درجي زيات دی .

لغات : دَرَجَةٌ : جمع يې دَرَجَاتٌ ده او مرتبې ته وايي.

اَلْفَذُ : يواځي جمع يې افذا ده .

تشريح : دجماعت لمونځ په قول د علامه ابن همام رح او علامه ابن عساکر رح واجب دی ، او دشعائر اسلام څخه دی . په يو حديث شريف کي ذکر دي چي څوك پاکي وکړي او مسجد ته روان سي پر هر قدم يې الله تعالی ﷻ يوه نيکي ورکوي او يوه يوه درجه يې لوړيږي او يوه يوه گناه يې معافيږي . [2]

حضرت عمر ﷺ يو سهار پوښتنه وکړه چي فلانکی سړی په لمانځه کي نوو نو خلگو وويل چي هغه ډير عبادت کوی شايد بيده سوی وي نو حضرت عمر ﷺ و فرمايل

---

[1] عن ابن عمر قال : قال رسول الله ﷺ صلاة الجماعة ... الخ . مشکوة ج ۱ صـ ۸۵.

[2] مشکوة ج صـ ۹۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دسهار لمونځ په جماعت تر ټوله شپې تر ولاړي (و عبادت ته) بهتر بولم .[1]

څوك چي دجماعت لمونځ نه كوي په يو حديث شريف كي ذكر دي چي نبي كريم ﷺ ددغسي خلګو دكورو د سوځولو اراده كړې وه .[2]

رئيس المفسرين حضرت عبدالله ابن عباس ﷺ څخه يو چا پوښتنه وكړه چي يو سړى ټوله شپه عبادت كوي د ورځي روژه نيسي ليكن دجماعت لمونځ نه كوي ، حضرت عباس ﷺ وفرمايل چي دا شخص جهنمي دى .[3]

په يو بل حديث شريف كي ذكر دي : كه چا دسهار او ماخستن لمونځ په جماعت وكړى نو دټولي شپې دعبادت ثواب لري .[4]

دجماعت لمونځ پر قول د ابن همام رح واجب ذكر سو ، بېله عذره پرېښودل يې ګناه كبيره ده او د آخرت په ورځ پر دغه عمل عقاب سته .

---

[1] مشكوة صـ ٩٧.

[2] مشكوة صـ ٩٥.

[3] البناية ج ٣ صـ ٣٨٥.

[4] مشكوة صـ ٦٢.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۰﴾ د خیرات او صدقې فضیلت :

﴿ بَادِرُوْا بِالصَّدَقَةِ فَاِنَّ الْبَلَاءَ لَايَتَخَطَّاهَا ﴾[1]

ترجمه : د صدقې په ورکولو کې تلوار کوئ بېشکه مصیبت او بلا تر دغه صدقې نسې مخته کېدلای .

لغات : بَادِرُوْا : دباب مفاعله څخه تلوار کول.

يَتَخَطَّاهَا: د باب تفاعل څخه په معنی دتجاوز کول، تړل .

تشریح : یومالداره شخص چې صاحب نصاب وي زکوة پر فرض دی ، ددې څخه ماسوا زيات مال د الله ﷻ په لاره کښې خرڅولو ته صدقه وایې او په پښتو ژبه کې یې خیرات بولي ، ددغه صدقې فضائل او برکات په احادیثو کې ډېر زیات بیان سوي دي .

په یو حدیث شریف کې ذکر دې چې د خپلو مریضیو علاج په صدقه سره وکړئ ، په یو روایت کې ذکر دي چې صدقه اویا ۷۰ مریضی لیري کوي .

حاصل دا چې صدقه د ډېرو آفتو دلیري کولو لپاره ده .

په یوه حدیث شریف کې ذکر دي چې صدقه د الله ﷻ غضب وژني او بده مرګه انسان ساتي یعني دمرګ په وخت کې د

---

[1] عن علي قال: قال رسول الله ﷺ بادروا ..... الخ . مشکوة صـ ۱۶۷ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیطان په وسوسو نه اخته کیږي یا په داسي مرض نه اخته کیږي چي بې صبره وي او کفري الفاظ وایې بلکه دغه صدقه یې ساتي .[1]

په یو بل حدیث شریف کي ذکر دي چي سخي سړی الله ﷻ ته نږدې والی لري جنت ته نژدې وي وخلگو ته نژدې یعني محبوب وي حتی چي الله ﷻ ته جاهل سخي تر بخیل عابد محبوب وي .[2]

په یو حدیث شریف کي ذکر دي چي مال په صدقه نه لږیږي او هره ورځ سهار ملائکي دعاء کوي چي یا الله ﷻ خرڅونکي ته یې عوض ورکړې .

صدقه کول یو څو شرطونه لري : (۱) احسان به نه پر اچوي . (۲) ذلیله او خوار به یې نه بولي . (۳) پاك مال به وي . (۴) ښه نیت یعني دالله تعالی درضالپاره به یې ورکوي .

---

[1] التعلیق الفصیح .

[2] مشکوة صـ ۱۶۴ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۱﴾ د مسجد تعظیم :

﴿ اِذَا رَاَيْتُمُ الرَّجُلَ يَتَعَاهَدُ الْمَسْجِدَ فَاشْهِدُوْا لَهُ بِالاِيْمَانِ﴾ [1]

ترجمه : کله چي تاسي يو سړی ووینی چي دمسجد خيرخواهي (خدمت) کوي نو تاسي دهغه سړي دايمان شاهدي ورکړئ (يعني چي ته ايمانداره يې) . بيشکه الله ﷻ فرمايي : (انمايعمر مساجدمن امن بالله واليوم الاخر)

لغات : يَتَعَاهَدُواْ : حفاظت کولو ته وايي، او په باب دافتعال کي مبالغه ده يعني ښه حفاظت کول .

تشريح :ملاعلي قاري رح فرمايي چي د يتعاهد معنی داده چي که چا دمسجد خدمت يابنا کول نو تاسي يې دايمان شاهدي ورکړئ ځکه دا دده دايمان پر ښه والي باندي دلالت کوي او دا يو لويه خوشخبري ده .

په احاديثو او قرآن کريم کي د مساجدو د خدمت او جوړولو په باره کي ډير فضائل ذکر دي .

په يو حديث کي ذکر دي چي که چا دالله ﷻ لپـــاره مسجد

---

[1] وعن ابي سعيد الخدري قال قال رسول الله ﷺ اذا رايتم... الخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړ کړي يعني خپل نوم يې نه پر کښيښودی الله ﷻ به په جنت معظم کي کور ورکړي ، اشاره ده چي داسړی جنتي دی .

په يو بل حديث شريف کي ذکر دي چي د آخرت په ورځ به اووه کسه دعرش تر سايې لاندي ناست وي او په دغه ورځ بله سايه هم نسته ، يو هغه سړی دی چي دده زړه دمسجد سره تړلی وي چي د لمانځه وخت وي کنه دمسجد خدمت سوی دی کنه وغيره دغه فکر ورسره وي .

حضرت عائشة رضي الله عنها فرمايې چي : نبي ﷺ په محلو کي د مسجدو دجوړولو حکم وکړی او دا چي مسجد پاکوئ او خوشبويه کوئ يې .

مسجد د مسلمانانو د عبادت کور دی پر هر مسلمان باندي د مسجد خدمت کول، صفايې کول او لمونځ پکښي کول لازم دي ليکن زموږ ځيني خلګ يوائې دلمانځه لپاره را ځي نور يې نه خدمت کوي نه يې جوړيده کوي او نه يې صفايې کوي . دا دايمان ضعف والی دی.

الله ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته دمسجد خدمت ورنصيب کړی . آمين.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۲﴾ د قرانکریم فضیلت :

﴿ اِنَّ اللهَ يَرْفَعُ بِهٰذَا الْكِتَابِ اَقْوَامًا وَ يَضَعُ بِهِ آخَرِيْنَ ﴾ [1]

ترجمه : بیشکه الله تعالی ﷻ ددغه کتاب (قرآنکریم) په ذریعه څومره قومونه پورته کوي او هم ددغه مبارك کتاب په ذریعه څومره خلګ کښته کوي .

لغات : يَرْفَعُ : د باب فتح څخه په معنی دپورته کولو.

اَقْوَامًا : جمع دقوم په معنی دجماعت.

يَضَعُ : د باب فتح څخه په معنی دايښودل، لیکن دلته يې مطلب دمرتبې په اعتبار کښته کول دي .

تشریح : مطلب دحدیث مقدس دادی چې که چا د قرآنکریم په احکامو ځان خبر کړئ او عمل يې دخپل استعداد په اندازه په وکړی نو الله تعالی ﷻ يې په دنیا ا و آخرت کې مرتبه او عزت پورته کوي.

په قرآنکریم کې نبي کریم ﷺ ته خطاب دی چې ته مؤمنانو ته وفرمایه چې د الله ﷻ په فضل (قرآنکریم) او رحمت (عمل په قرآنکریم) سره او هم په دغه دوو شیانو به مؤمن خوشحاله کیږي ، ځکه دغه (که دحروفو سموالي وي که

---

[1] و عن عمر بن الخطاب قال : قال رسول الله ﷺ ان الله ..... الخ . مشکوة .

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه هم یو حرف وي یا قرائت یا تلاوت وي) بهتره دي تر هغو شیانو چي تاسي جمع کړي دي .[1] یعني یو حرف دقرآن کریم زده کول تر دنیا او تر هغه ټولو شیانو چي په دنیا کي دي بهتره دي .

په حدیث شریف کي ذکر دي چي د قرآن کریم دتلاوت په وخت کي الله تعالی ﷻ د هر حرف د ویلو په بدله کي لس نیکۍ ورکوي او په لمانځه کي پر هر حرف باندي پنځه ویشت نیکۍ ورکوي مگر چي پر صحیح طریقه یې زده کړي او بیا یې ووایي ، اول باید اودس وکړي او بیا په گوښه ځای کي په کراره سره (که په لوړ اواز ویل بل چاته ضرر وي) په ښه غور او فکر سره به یې تلاوت کوي او که یې په معنی پوهیدی نو په معنی کي به یې غور اوفکر کوي .

د قرآنکریم حقوق :

اول: باید د قرآن کریم حروف په ښه توگه په قرآئت سره هم خپله زده کړو او هم یې خپل اولاد ته ور زده کړو .

دوهم : باید قرآن کریم په معنی زده کړل سي .

---

[1] سورة یونس آیة نمبر ۵۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم : په قرآن کريم باندي بايد عمل وکړل سي .

څلورم : قرآنکريم بايد نورو مسلمانانو ته ورسول سي .

په پورتني څلورو کارو کښې چي په کوم کار اخته وي په قرآن کريم کي ذکر دی چي په دغه عمل به خوشحاله کيږي نور چي هر څومره مالداري لري په هغه به نه خوشحاله کيږي بلکه ستا فکر خام دی قرآن کريم يې دربښيې چي دغه دخوشحالۍ شی دي په قبر او حشر کي به ددغه خوشحالۍ حال درته معلوميږي .

الله ﷻ دي ټولومسلمانانو ته د قرآنکريم سره محبت ورنصيب کړي او دقرآنکريم خدمت ،تلاوت اوعمل کولو توفيق دي ورنصيب کړي ځکه چي اصل شی عمل کول په قرآن کريم دی ، او هره ورځ دقرآنکريم تلاوت کول پکار دي او دتلاوت وروسته به دا دعاء کوي :

(اَللّهُمَّ اجْعَلِ الْقُرْآنَ لَنَا فِي الدُّنْيَا قَرِينًا وَ فِي الْاٰخِرَة شَافِعًا وَ فِي الْقَبْرِ مُونِسًا وَ فِي الْقِيَامَة صَاحِبًا وَعَلَى الصِّرَاطِ نُوْرًا وَفِي الْجَنَّةِ رَفِيْقًا وَ مِنَ النَّارِ سِتْرًا)

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۳﴾ د تقوا داره عالم فضيلت :

﴿ اَلاَ اِنَّ شَرَّ الشَّرِّ شِرَارُ الْعُلَمَاءِ وَ اِنَّ خَيْرَ الْخَيْرِ خِيَارُ الْعُلَمَاءِ ﴾

ترجمه : خبردار اوسئ بيشکه په بدو خلګو کي بدترين شخص بد عالم دی او په ښو خلګو کي ښه ترين دخلګو ښه (تقوا داره) عالم دی .

تشريح : دعلماء کرامو موجوديت د عوامو په مينځ کي يو نمونه د دين ده که دعالم اخلاق او عادات د شريعت مقدسه موافق وي نو دده اتباع والا به هم ټوله دشريعت مقدسه موافق وي ، او ښه لاره به ورښيي او دی به يې د اصلاح کوښښ کوي . په احاديثو مقدسوو کي دباعمله عالم ډير فضائل ذکر دي (۱)چي دعالم باعمله لپاره د مځکي او آسمانو ټوله مخلوقات د الله ﷻ څخه مغفرت غواړي ، (۲)اوبيشکه فضيلت دعالم پر عابد باندي په داسي اندازه دی لکه فضيلت چي د سپوږمۍ پر ټولو ستورو باندي دی

(۳)په يو بل حديث کي ذکر دي چي فضيلت دعالم رباني پر عامو خلګو باندي داسي دی لکه (نبي کريم ﷺ وفرمايل) زما

(c) ketabton.com: The Digital Library

فضیلت په تاسو کي پر هغه کمه درجه والا مؤمن باندي دی .[1]

حضرت امام رباني رحمة الله علیه فرمایي چي د دغسي علماؤو د مشوانۍ رنګ الله ﷻ د آخرت په ورځ د شهیدانو د وینو سره تلي او د دوئ تول به دروند وي ، او خوب ددغه تقوا داره علماؤو عبادت دی . ددغسي عالم څخه باید څوك دین زده کړي ، احکام او مسائل ځیني و پوښتي او ددغه علماؤو وجود د ټوله عالم لپاره باعث خیر دی ددغسي علماؤو احترام او تعظیم پر ټولو مؤمنانو لازم دی .

ددې خلاف هغه علماء چي تقوا نلري حضرت امام رباني رح فرمایي چي هغه علماء چي دحب دنیا او حب منصب وعزت په بد نما داغ باندي داغ سوي وي که څه هم د دوئ څخه فائدې حاصلي سي مګر دا علم د دوئ په حق کي نافع نه دی .

نن سبا چي په دین کي کمزوري پیدا ده دا ټوله ددغه علماء سوء په وجه ده ځکه چي دوئ په هر نارواه کار کي شرکت کوي لکه عکسونه،فلمونه کتل یا اخیستل یا

---

[1] مشکوة ، کتاب علم .

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسي نور اعمال ، خلگو ته بهانه پيداسي چي دغه عالم دی دغسي کوي يا خلگو ته غلطي مسائل ورښيي ، په احاديثو کي ددغه ډول علماؤو سخت رد راغلی دی چي دغه علماء فتنې په عوامو کي پيدا کوي او آخير به دوئ پخپله په دغه فتنو کي واقع او هلاك سي .

ملا علي قاري رحمه الله فرمايې : جاهل لره دي يو وار هلاکت وي او دغسي عالم لره دي اووه واره هلاکت وي .[1]

او په حديث شريف کي ذکر دي چي علماء ورثه د انبياؤو دي ليکن حضرت امام رباني شيخ احمد فاروقي رح فرمائې چي علم دوه قسمه دي يو علم اسرار او بل علم احکام ، هغه شخص چي علم اسرار (تزکيه نفس) نه لري هغه وارث د نبي نه وي ځکه چي دنبي څخه دغه دواړه علمه په وراثت کي پاته دي البته دغه عالم ته عالم بالاحکام وايې فقط .[2]

حضرت ملا علي قاري رح فرمايې چي حضرت امام مالك رح فرمايې چي کوم عالم چي صوفي نه وي (تزکيه نفس نه لري) هغه فاسق دی.[3]

---

[1] مرقات ج ۱ صـ ۴۳۱.

[2] مکتوبات ج ۱ صـ ۲۲۸.

[3] مرقات ج ۱ صـ ۴۷۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۴﴾ د خلگو په خاطر د الله ﷻ نافرماني جائز نه ده:

﴿ لَاطَاعَةَ لِمَخْلُوْقٍ فِيْ مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ﴾ [1]

ترجمه : په داسي امورو کي دمخلوق تابعداري جائز نه ده چي د الله ﷻ نافرماني راځي .

لغات : طَاعَةَ : طوعا ، فرمانبرداري ته وايي .

تشريح : د خلگو په خاطر د الله ﷻ نافرماني کول جائز نه ده مطلب يې دادی چي که انسان حاکم وي که غير حاکم چي داسي حکم صادر کړي چي دالله ﷻ دحکم مخالفت راځي نو ددغسي شخص يا حاکم حکم نه منل کيږي .

مسئله : که يو سړی بل سړی په زور په ناروا باندي مبتلا کړي نو دغه مامور گناه کار نه دی .

حاصل : دا چي په دغه حديث شريف کي يو قانون ذکر سو چي دالله ﷻ حکم غالب دی ، انسان دي دمخلوق د داسي امر چي دالله ﷻ نافرماني پکښي راځي هيڅکله فرمانبرداري نه کوي .

تاسو ته معلومه ده چي خلگ څومره يو تر بله مراعت کوي که څه د الله ﷻ دحکم مخالفت پکښي راځي .

---

[1] عن النواس بن سمعان قال : قال رسول الله ﷺ لاطاعة ....الخ . مشکوة صـ ۳۲۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت مولانا جلال الدين رومي رحمة الله عليه فرمايي

(بې وفا ئي دان وفا بارد حق ،
بر حقوق حق ندارد كسي سبق)

چي هغه شخص چي دنورو اتباع كوي په داسي امر كي چي د الله ﷻ نافرماني راځي دا دالله ﷻ سره بې وفايي ده .

الله ﷻ دي هر مسلمان ته په هر كار كي اول د شريعت مقدسه مراعت ور نصيب كړي .

لهذا دغير شرعي آمر مراعت به نه كوي او نه به يې اتباع كوي :

(١) كه دحاكم له طرفه وي اتبارع نارواه ده .

(٢)كه دپلار د طرف و زوی ته داسي غير شرعي حكم وي اتباع به يې نه كوي .

(٣) كه د زوی مطالبه د پلار څخه وي غير شرعي مراعت به يې نه كوي بلكه مطالبه د اولاد به نه مني بلكه پوهوي به يې چي په دې كي د الله ﷻ ناراضگي راځي .

(۴) همدارنگه يو انډيوال به دبل انډيوال غير شرعي مطالبه نه مني . حق تعالى جل وعلا دي مسلمانانو ته هدايت دطاعت ور په نصيب كي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۵﴾ ژوند یو لوی نعمت دی بې طاعاتو ضائع نسي :

﴿ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ ﷺ لِرَجُلٍ وَهُوَ يَعِظُهُ اِغْتَنِمْ خَمْسًا قَبْلَ خَمْسٍ : شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ، وَصِحَّتَكَ قَبْلَ سُقْمِكَ، وَ غِنَائَكَ قَبْلَ فَقْرِكَ، وَ فَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ، وَحَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ ﴾ [1]

ترجمه : جناب نبي کریم ﷺ یو سړي ته د نصیحت په ډول وفرمایل : چي پنځه شیان تر پنځو شیانو دمخه غنیمت و ګڼه : ځواني ستا تر سپین ږیرتیا دمخه ، صحت ستا تر ناجوړی دمخه ، مالداري ستا تر فقر اوافلاس دمخه، فراغت ستا تر اشغال دمخه، او ژوند ستا د مرګ تر مخه .

لغات : اِغْتَنِمْ : د باب افتعال څخه غنیمت ګڼل ، دباب سمع څخه سبقت کول .

شَبَابْ: ځواني د باب ضرب څخه ځوانیدل .

هَرَم : دباب سمع څخه ډیر کمزوره کیدل .

سَقَمْ : د باب سمع څخه ناجوړه کیدل جمع یې سقام ده .

تشریح : صحت تر ناجوړې دمخه لوی نعمت دی ، علماء کرام فرمایي تر ایمان وروسته لوی نعمت صحت دی په ناجوړه بدن نه د دین کار کیږي نه ددنیا نو ددغه نعمت

---

[1] عن عمر بن میمون الاردي قال: قال رسول الله ﷺ لرجل ... الخ .مشکوة ج ۲ صـ۴۴۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شکر دادی چي باید عبادت په وسي .
غناء د فقر ترمخه : دا هم لوی نعمت دی ټوله مالي عبادت لکه زکوة، خیرات، د دوستانو کومك ،حج، پردیني امورو خرڅ ... داټوله په مال کیږي ددې شکر دادی چي خرڅ کړل سي او دآخرت لپاره ذخیره سي داسي چي انسان فنا سي یا یې مال فنا سي او دقبر لپاره هیڅ ونه کړي .
ژوند د مرگ ترمخه : دا هم یو لوی نعمت دی ، ملا علي قاري رح فرمایې که چیري ناجوړې یا مسکیني وي مگر دی خو ذکر کولای سي دا یو آن پر دغه حال هم دالله ﷻ لوی نعمت دی . [1]
مفسرین فرمایې چي د آخرت په ورځ د انسانانو سترگي خلاصي سي مؤمنان هم حسرت کوي چي کاشکي موږ اعمال ډیر کړي واي ، او گنهکار مؤمنان وایې کاشکي موږ دداغسي عالي مقدس ذات جل جلاله نافرماني نه
وای کړې . البته مکمل اولیاء کرام ددغه حسرته خلاص وي .
الله ﷻ دي موږ اوتاسو ته د ژوند قدرداني رانصیب کړي.
عاقلات وایې : النعمة اذا فقدت عرفت : چي نعمت زائل سي بیا یې قدر معلومیږي . یعني په قبر کي بیا دژند قدرداني ورمعلومیږي .

---
[1] مرقات ج ۹ صـ ۳۷۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۶﴾ د نیوي عذابونه د مؤمن لپاره رحمت دي :

﴿ أُمَّتِيْ هٰذِهِ أُمَّةٌ مَرْحُوْمَةٌ لَيْسَ عَلَيْهَا عَذَابٌ فِي الْاٰخِرَةِ عَذَابُهَا فِي الدُّنْيَا، اَلْفِتَنُ وَالزَّلَازِلُ وَالْقَتْلُ ﴾ [1]

ترجمه : زما دغه امت امت مرحومه دی (یعني رحمت پر دغه امت ډیر دی په سبب دنبي ﷺ چي رحمة للعالمین دی) پر دغه امت باندي په آخرت کي عذاب نسته او په دنیا کي د دوئ عذاب فتنې،زلزلې او ناحق قتلونه دی .

لغات : اَلْفِتَنُ : د فتنة جمعه ده مختلفي معناوي لري لکه: امتحان، گناه، عذاب، رسوایې، گمراه کول، گمراه کیدل، ناجوړي وغیره .

تشریح : دا چي په آخرت کي امت مرحومه لره عذاب نسته ددې څخه سخت عذاب یا دائمي عذاب مراد دی ځکه چي په ځینو احادیثو کي پر گناه کبیره باندي د عذاب ذکر دی. یعني چي په شریعت مقدسه باندي عمل ونکړي نو په دنیا کي په مختلفو آفاتو باندي اخته کیږي ددې لپاره چي گناه یې محوه سي او آخرت ته پاته نسي :من یعمل منکم سوء

---

[1] عن ابي موسی قال: قال رسول الله ﷺ امتي ..... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۶۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يجزيه ، آية هم پر دغه دلالت کوي ، يا يې گناه کبيره نه وي کړې نور گناه الله ﷻ په مختلفو آفاتو ورمحوه کوي په آخرت کي گناه کبيره والا اشخاصو لره عذاب سته .

حاصل دا چي په دنيا کي عذابونه او تکليفونه مؤمنانو لره رحمت دی که گناهکار وي گناه يې محوه کيږي که نيك وي مرتبه يې پورته کيږي ،په دنيوي تکاليفو باندي بايد مؤمن صبر وکړي او د ډيرو شکاياتو څخه چي خلگو ته يې کوي بايد ځان وساتي ، او دا تکاليف د الله تعالی ﷻ رحمت دي . البته دعاء کولای سي : چي الله پاك ﷻ ته دعاء وکړي چي يا الله ﷻ هدايت راکړې د دنيا ،آخرت او دقبر د تکاليفو څخه مي خلاص کړې ځکه موږ عاجزه يو دصبر طاقت نه لرو هميشه به دغه دعاوي کوو .

حضرت مولانا رومي رح فرمايي : چي عذاب مومنين لره رحمت دئ

في المثل جورت اگر عريان شود
گر جهان گريان بود خندان شود .[1]

---

[1] مثنوي ج ۱ صـ ۱۳۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۷﴾ د نیکو اعمالو و طرف ته وړاندي کیدل د ټولو بدبختیو څخه نجات دی :

﴿ بَادِرُوْا بِالأَعْمَالِ فِتَنًا كَقِطْعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ ،يُصْبِحُ الرَّجُلُ مُؤْمِنًا وَ يُمْسِيْ كَافِرًا، وَ يُمْسِيْ مُؤْمِنًا وَ يُصْبِحُ كَافِرًا، يَبِيْعُ دِيْنَهُ بِعَرِضِ الدُّنْيَا﴾ [1]

ترجمه : د اعمال صالحوو په کولو کي تلوار کوئ تر مخه ددې چي فتنې ظهور وکړي ‹داسي فتنې› لکه د تاریکي شپې د ټوټې په مثل ‹اثر يې دادی› انسان سهار د ایمان په حال کي راپورته کیږي او ماښام کافر وګرځي ، اوماښام مؤمن وي مګر سهار د کفر په حالت کي راپورته کیږي ‹او دغه رنګه› خلګ خپل دین د دنیا د لږ سامان په عوض کي خرڅوي .

لغات : بَادِرُوا : باب مفاعله یوتر بله سبقت کول .

قَطْع: مفرد يې قطعة دی ټوټې ته وايې . بِعَرَض : لږ سامان .

تشریح : جناب نبي کریم ﷺ په دغه حدیث مقدسه کي مسلمانانو ته فرمایلي دي چي تاسو داعمال صالحوو په

---

[1] وعن ابي هريرة قال : قال رسول الله ﷺ بادروا ..... الخ . مشكوة ج ۲ صـ ۴۶۲ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولو کي تلوار کوئ ځکه که چیري فتنو ظهور وکړی داسي فتنې لکه د تورې شپې حصې یعني دغه فتنې تر تورې شپې لا زیات ظلمت لري د اصلاح او فساد درك یې نه معلومیږي ، نه سبب دجنګ نه سبب دخلاصوالي معلومیږي په دغسي وخت کي مسلمانان په مختلفو تکالیفو اوتشویشاتو کي وي نه عبادت پر ښه طریقه کولای سي نو دفع ددغه فتنو کولای سي ځکه چي دده داعمالو په وجه پیښه ده .

ملاعلي قاري رح فرمایې زیات قتلونه، یا دیني اختلافات واقع سي په مابین کي دمسلمانانو ، سهار به مؤمن وي ماښام به د بدو اعمالو یا بدو خبرو په وجه کافر وي یاماښام به مؤمن وي او سهار به کافر وي خپل مقدس او باعزته دین د دنیا لپاره خرڅوي ، نو تاسي باید په دغه وخت کي د اعمال صالحوو طرفته سبقت وکړي دخبروڅخه دکفارو او بدو اعمالو څخه ځان وساتئ .

او دا ټوله حالت نن سبا واقع دی ،الله تعالی ﷻ مسلمانانو ته اولا هدایت او بیا حفاظت ورنصیب کړي . آمین

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۸﴾ قیامت ته نژدې به پر دین عمل کولو والا داسي په تکلیف وي لکه د اور سکروټي چي یې په لاس کي وي :

﴿ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ يَأْتِيْ عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ اَلصَّابِرُ فِيْهِمْ عَلٰى دِيْنِهِ كَالْقَابِضُ عَلَى الْجَمْرِ ﴾ [1]

ترجمه : نبي کریم ﷺ فرمایلي دي چي پر خلکو باندي به داسي زمانه راسي چي (په دغه زمانه کي به) پر خپل دین باندي صبر کونکی (عمل کونکی) داسي وي لکه سکروټه د اور چي یې په لاس کي اخیستې وي (یعني پر دین عمل کونکی مؤمن به په دغه اندازه په عذاب کي وي).

لغات : اَلْقَابِضُ: د باب ضرب څخه یوشی په لاس باندي نیول .

اَلْجَمَرْ : جمع دجمرة په معنی دسکروټي .

تشریح : ددې حدیث مقدسه مطلب دادی چي نبي کریم ﷺ فرمایې چي په آخره زمانه کي به ناروا وي داسي عامي سي چي خلګ به د دین څخه نفرت کوي د خلګو اعمال نه بلکه عقائد به هم خراب سي لکه مخکي حدیث شریف کي

---

[1] عن انس قال : قال رسول الله ﷺ یاتي ...... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۵۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملګرو ما هم په دعاوو کې یاد لرئ

اسلامي لار

۱۴۰۲

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library